

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ,
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΠΑΙΔΙΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ**

Πτυχιακή / Διπλωματική Εργασία:

**Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΡΑΣ: Η
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ
ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ**

Συγγραφέας:

Σάρα Φεύγα - Βόινιτς

Αριθμός Μητρώου:

17058

Επιβλέπουσα:

Χριστίνα Παλαιολόγου

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2021

**UNIVERSITY OF WEST ATTICA
SCHOOL OF
ADMINISTRATIVE,
ECONOMICS AND SOCIAL
SCIENCES

DEPARTMENT OF EARLY
CHILDHOOD EDUCATION AND
CARE**

Diploma Thesis:

**A CRITICAL VIEW OF THE MYTH THE BEAUTY AND THE BEAST: ITS
EVOLUTION AND THE PEDAGOGICAL PERCEPTIONS THAT
ACCOMPANY IT OVER TIME**

Student name and surname:

Sara Fevga - Voinits

Registration Number:

17058

Supervisor name and surname:

Christina Palaiologou

Athens, September 2021

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ,
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ**

**Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ
ΤΕΡΑΣ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ
ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ**

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένου και του Εισηγητή

Η πτυχιακή/διπλωματική εργασία εξετάστηκε επιτυχώς από την κάτωθι Εξεταστική Επιτροπή:

Α/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1	ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ	ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ	
2	ΚΑΤΣΙΑΔΑ ΕΛΕΝΗ	ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ	
3	ΚΑΛΕΣΟΠΟΥΛΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ	ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο/η κάτωθι υπογεγραμμένος/η ΣΑΡΑ ΦΕΥΓΑ - ΒΟΪΝΙΤΣ του ΧΑΡΙΛΑΟΥ, με αριθμό μητρώου 17058 φοιτητής/τρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ του Τμήματος ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

**Επιθυμώ την απαγόρευση πρόσβασης στο πλήρες κείμενο της εργασίας μου μέχρι και έπειτα από αίτηση μου στη Βιβλιοθήκη και έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή*

Ο/Η Δηλών/ούσα

(Υπογραφή)

*** Ονοματεπώνυμο /Ιδιότητα**

Ψηφιακή Υπογραφή Επιβλέποντα

** Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και μετά από αιτιολόγηση και έγκριση του επιβλέποντα, προβλέπεται χρονικός περιορισμός πρόσβασης (embargo) 6-12 μήνες. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να υπογράψει ψηφιακά ο/η επιβλέπων/ούσα καθηγητής/τρια, για να γνωστοποιεί ότι είναι ενημερωμένος/η και συναινεί. Οι λόγοι χρονικού αποκλεισμού πρόσβασης περιγράφονται αναλυτικά στις πολιτικές του Ι.Α. (σελ. 6):*

https://www.uniwa.gr/wp-content/uploads/2021/01/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CC%81%CF%82_%CE%99%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CC%81_%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%BF%CF%85_final.pdf

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τη βαθιά μου ευγνωμοσύνη στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα Χριστίνα Παλαιολόγου, που με βοήθησε εξ' αρχής σε ό,τι είχα ανάγκη και με ανέχθηκε ακόμα και όταν είμαι σίγουρη ότι την είχα κουράσει αρκετά.

Ακόμα ένα ευχαριστώ θα ήθελα να πω στην οικογένειά μου και τις Μαρίες μου που μου συμπαραστάθηκαν και με ενθάρρυναν όταν όλα φαίνονταν σκοτεινά.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
ΜΕΡΟΣ Α' ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	12
1 . ΠΑΡΑΜΥΘΙ: ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	13
2 . Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ.....	17
ΜΕΡΟΣ Β' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	22
3 . ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	23
4 . Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΡΑΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ.....	26
4.1 ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ.....	26
4.1.1 Ο ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΨΥΧΗ.....	26
4.1.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	27
4.2 ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ	28
4.2.1 Η SENKERENG ΠΑΝΤΡΕΥΕΤΑΙ ΑΘΕΛΑ ΤΗΣ ΤΟ ΦΙΔΙ ΜΟΝΥΟΗΕ	28
4.2.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	29
4.2.3 Ο ΜΟΝΥΟΗΕ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΠΑΝΤΡΕΥΕΤΑΙ ΤΗ SELEMENG ΚΑΙ ΤΗ ΘΑΚΑΝΕ.....	30
4.2.4 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	31
4.2.5 Η ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΜΑΛΙΑΝΕ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΤΙΚΗ ΑΔΕΡΦΗ ΠΑΝΤΡΕΥΟΝΤΑΙ ΤΟΝ ΜΟΝΥΟΗΕ	32
4.2.6 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	33
4.2.7 Η SENKERENG ΚΑΙ ΤΟ ΑΟΡΑΤΟ ΒULANE	33
4.2.8 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	35
4.3 ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ.....	35
4.3.1 ΟΙ ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΕΣ ΚΑΙ Ο ΒΟΑΣ.....	35
4.3.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	37
4.4 ΙΝΔΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ.....	38
4.4.1 ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΠΟΥ ΠΑΝΤΡΕΥΘΗΚΕ ΤΟ ΦΙΔΙ.....	38

4.4.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	39
4.5 ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ.....	40
4.5.1 Η ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΡΑΣ	40
4.5.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	42
4.6 ΝΟΡΒΗΓΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ	42
4.6.1 ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ.....	42
4.6.2 ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΚΟ ΤΥΠΟ ΑΤ 425.....	45
ΜΕΡΟΣ Γ' ΕΥΡΗΜΑΤΑ	47
5. ΑΝΑΛΥΣΗ – ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΡΑΣ. ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ ΤΟΥ ΓΝΩΣΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ	48
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία, που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών του ΤΑΦΠΠΗ, εστιάζει στην συγκέντρωση και ανάλυση συγκεκριμένου πολυπολιτισμικού δείγματος παραμυθιών που φέρουν κοινή ρίζα με το παραμύθι « Η Πεντάμορφη και το Τέρας». Περιλαμβάνει θεωρητική και ιστορική ανασκόπηση του παραμυθιού και των παιδαγωγικών αρχών που το συνοδεύουν σαν έννοια. Πρόκειται για μία ποιοτική μελέτη που περιλαμβάνει κάθε δείγμα – μύθο και αποσκοπεί στην εξαγωγή παιδαγωγικών συμπερασμάτων από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον που τον εξήγαγε. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στο να απαντηθούν ερωτήματα όπως: Ποιες ηθικές αξίες φαίνεται να κυριαρχούν σε κάθε εκδοχή αυτού του παραμυθιού; Ποια είναι η σχέση των ιστοριών μεταξύ τους; Που συγκλίνουν και που απέχουν; Τι επιπτώσεις φέρνει η πάροδος του χρόνου στο συγκεκριμένο παραμύθι; Ακόμα γίνεται κατηγοριοποίηση στοιχείων των μύθων κατά τον παραμυθιακό κατάλογο των Aarne & Thompson και σχολιασμός των επιμέρους αναλυθέντων αποσπασμάτων.

Λέξεις Κλειδιά: Η Πεντάμορφη και το Τέρας, Λαϊκό Παραμύθι, Μύθος, Χωρόχρονος, Ηθικές Αξίες

ABSTRACT

This study, which is carried out in the framework of the curriculum of ECEC, focuses on collecting and analyzing a certain multicultural sample of fairytales that have a common root with the fairytale “Beauty and the Beast”. It includes a theoretical and historical review of the fairytale and the pedagogical principles that accompany it as a concept. It is a qualitative study that includes every single sample – myth and aims to draw pedagogical conclusions from the socio-cultural environment that exported it. Particular emphasis is placed on answering questions such as: What moral values seem

to prevail in each version of this fairytale? What is the relationship between the stories? Where do they meet and where are they part? What effect does the passage of time have on this particular fairytale? Elements of myths are also categorized in the Aarne & Thompson fairy tale catalogue and the individual analyzed excerpts are commented on.

Key-Words: Beauty and the Beast, Folktale, Myth, Space-time, Moral Values

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παραμύθι «Η Πεντάμορφη και το Τέρας» κατέχει μια ξεχωριστή θέση στην παιδική μου ηλικία και αργότερα, κατά την εφηβεία μου, παρατήρησα ότι η ιστορία αυτή αποτέλεσε έμπνευση σε άλλες ιστορίες και λογοτεχνικά βιβλία που μέχρι σήμερα αναπολώ. Ο μύθος του κοριτσιού που αγαπάει τόσο την οικογένειά του ώστε θυσιάζεται για αυτήν και στο τέλος επιβραβεύεται με περισσότερα από όσα είχε ποτέ τολμήσει να ονειρευτεί, άγγιξε εκατομμύρια ανθρώπους, εδώ και πολλά χρόνια, όπως φαίνεται και από τις πολυάριθμες σύγχρονες προσαρμογές της ιστορίας στη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο, το θέατρο, τη μουσική και κάθε μορφή τέχνης. Το παραμύθι αυτό απαντάται ακόμη σχεδόν σε κάθε γωνιά του πλανήτη με παραλλαγές που αντικατοπτρίζουν την εκάστοτε κοινωνία. Η ιδέα αυτή αποτέλεσε την εναρκτήριο σπίθα της παρούσης εργασίας.

Το πρώτο κεφάλαιο εξετάζει το θεωρητικό πλαίσιο του παραμυθιού μέσα από την ιστορική του διάσταση και κάνει αναφορά στα βασικά του στοιχεία. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται η επισκόπηση της παιδαγωγικής αξίας του παραμυθιού όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από έργα ερευνητών, αρκετοί των οποίων έχουν προσπαθήσει να κάνουν πρακτική εφαρμογή της χρήσης του παραμυθιού ως παιδαγωγικό υλικό. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει το δείγμα των παραμυθιών που εξετάζει η παρούσα εργασία και στο τέλος εκάστου επισημαίνονται κάποια βασικά σημεία εστίασης. Τα σημεία αυτά χρησιμοποιούνται στο πέμπτο κεφάλαιο όπου γίνεται η ανάλυση και σύγκριση των μύθων. Τέλος με το έκτο κεφάλαιο σημειώνονται τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την έρευνα και απαντώνται με τη σειρά τα ερευνητικά ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

1. Παραμύθι: Μια γενική θεωρητική προσέγγιση

Το παραμύθι είναι μια από τις αρχαιότερες και πλέον διαδεδομένες μορφές λογοτεχνίας. Τόσο διαδεδομένες μάλιστα που ακόμα και οι άνθρωποι που δεν έχουν έρθει ποτέ σε επαφή με παραμύθια έχουν κατά πάσα πιθανότητα εκτεθεί σε κάποια παραλλαγή ή προσαρμογή ενός κλασικού παραμυθιού σε κάποια άλλη μορφή τέχνης.

Αρχικά κρίνεται σημαντικό να σημειωθεί η σημασία κάποιων βασικών όρων που αφορούν έννοιες που εξετάζονται στο παρόν κεφάλαιο και μετέπειτα. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, το *παραμύθι* ξεχωρίζει γιατί απευθύνεται κατά βάση σε παιδιά και διακρίνεται από σουρεαλιστικό χαρακτήρα ενώ σημειώνει επίσης πως προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα παραμυθοῦμαι που σημαίνει παρηγορώ (Μπαμπινιώτης, 2004: 766) και αποτελεί συνώνυμο της λέξης *μύθος* την οποία και περιγράφει ως αφήγηση που αποτελεί μέρος μιας μεγαλύτερης μυθικής παράδοσης (Μπαμπινιώτης, 2004: 659). Στη πορεία της έρευνας λοιπόν, οι δύο όροι αυτοί θα χρησιμοποιούνται ως συνώνυμα.

Στο έργο του *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν* ο Μέγας ορίζει το παραμύθι ως εξής: «*Με την λέξιν παραμύθι ο λαός εννοεί ποικίλης μορφής και προελεύσεως διηγήσεις, ευτραπέλους και φανταστικές. Κοινός σκοπός των διηγήσεων αυτών είναι να τέρψουν τον ακροατήν και κοινόν των χαρακτηριστικόν γνώρισμα το έντεχνο της διηγήσεως και το διηγηματικόν πλάτος [...]*» (Μέγας, 1967: 170) ενώ η Αγγελίδη, θέλοντας να καθορίσει την σημασία της έννοιας του παραμυθιού, κάνει μία αναφορά στον ορισμό του Αυδίκου : «*Το παραμύθι ορίζεται ως η καθαρότερη ποίηση των πόθων μας, όπου καταφεύγει η βασανισμένη μας ψυχή για να ανακουφιστεί από την στενότητα, και την χυδαιότητα της βαριάς καθημερινότητας. Το παραμύθι είναι το αρχέτυπο της αφηγηματικής τέχνης*» (Αγγελίδη, 2018: 13)

Στην βιβλιογραφία τα λαϊκά παραμύθια συχνά συνεξετάζονται με τα λαϊκά τραγούδια καθώς πρόκειται για δύο μορφές τέχνης που έχουν συμβαδίσει μαζί σε βάθος αιώνων. Ο Μερακλής έρχεται να παρατηρήσει τη σχέση τους αυτή αλλά και να διακρίνει τις σημαντικές τους διαφορές εξηγώντας πως το παραμύθι διακρίνεται από μία σταθερότητα σε ότι αφορά την διαφοροποίηση του περιεχομένου του ενώ το τραγούδι είναι πιο ευέλικτο. Αυτό συμβαίνει επειδή το παραμύθι παρουσιάζει τη σχέση του ανθρώπου με το υπερφυσικό στοιχείο, η οποία, σύμφωνα με τον συγγραφέα, μένει अपαράλλακτη, ενώ το τραγούδι αντιπροσωπεύει την ψυχοσύνθεση του ανθρώπου, που συνεχώς αλλάζει και εξελίσσεται (Μερακλής, χ.χ.: 174).

Τα παραμύθια διακρίνονται σε δύο είδη, το Λαϊκό και το Σύγχρονο. Η διαφορά των δύο έγκειται στους συγγραφείς, την προέλευση, την διάσταση και τη θεματολογία. Συγκεκριμένα, το σύγχρονο παραμύθι γράφεται από έναν συγκεκριμένο συγγραφέα ο οποίος εμπνέεται από θέματα της καθημερινότητας και ρεαλιστικές καταστάσεις και δημιουργεί μία ιστορία στην οποία βέβαια τοποθετεί και έναν μανδύα φανταστικού στοιχείου (Καραγεώργου, 2019: 13). Η Καραγεώργου θέλοντας να ορίσει το λαϊκό παραμύθι παραθέτει πως αυτό είναι η έκφραση του πνεύματος και της κοινωνικότητας μιας κοινότητας η οποία πηγάζει μέσα από την παραγωγή του λόγου και αποτελεί σημαντικό κομμάτι στη λαογραφία (Καραγεώργου, 2019: 13). Σημειώνει ακόμη, ότι το λαϊκό παραμύθι γεννιέται από κάποιον παραμυθά που δεν γνωρίζει κανείς το όνομά του και φτάνει στα αυτιά των σύγχρονων ακροατών του έχοντας ταξιδέψει στον χρόνο μέσα από πολλά στόματα και έχοντας αποκτήσει πληθώρα εναλλακτικών εκδοχών. Ακόμα προσθέτει πως το παραμύθι χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη του μαγικού στοιχείου που καταρρίπτει ανίκητα εμπόδια, την ονειροπόληση, τις καταστάσεις που ξεπερνούν τη λογική, τον χρόνο και τον τόπο, τις ιστορίες που δεν περιορίζονται από χρονικά και εθνικά όρια, την αναψυχή που χαρίζει στους ακροατές του, τους

χαρακτήρες που βρίσκονται σε διαμάχες και την αισθητή αντίθεση του αληθινού με το αναληθές (Καραγεώργου, 2019: 13).

Όπως γίνεται φανερό το λαϊκό παραμύθι διαθέτει αρκετά διαφορετικό περιεχόμενο που δημιουργείται ως απόσταγμα πολυετών κοινωνικών παραδόσεων αλλά και μεταβάλλεται από κάθε παραμυθά που το εξιστορεί. Έτσι, στο λαϊκό παραμύθι συναντάμε πάρα πολλές παραλλαγές μιας βασικής κεντρικής ιδέας σε διάφορα μέρη του κόσμου και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές.

Στη διπλωματική της εργασία η Θεοδοσίου κάνει αναφορά στα τέσσερα κύρια στοιχεία των λαϊκών παραμυθιών όπως τα περιγράφει η Κανατσούλη. Σημειώνει τα εξής: ο χώρος και ο χρόνος του παραμυθιού είναι αόριστοι, κυριαρχούν φανταστικοί κανόνες, ενώ οι νόμοι της φύσης δεν ακολουθούνται, οι πρωταγωνιστές δεν αποκαλούνται με κάποιο συμβατικό όνομα αλλά φέρουν ένα όνομα που προκύπτει, συχνά, από την ιδιότητά τους (π.χ. ένας βασιλιάς, μια νέα και όμορφη), τα παραμύθια χαρακτηρίζονται από υπερβολές και ενώ κάθε στοιχείο συνηθισμένο σπανίζει, ενώ κάθαρση επέρχεται μέσα από την επιβράβευση των αγαθών και την επιβολή ποινών στους κακούς. Αυτό το στοιχείο δεν αποτελεί αποτέλεσμα της ηθικοπλαστικής προσπάθειας του αφηγητή - παραμυθά αλλά του ήθους της κοινωνίας που αναπαράγει το παραμύθι (Θεοδοσίου, 2018: 23).

Τέλος, είναι καλό να διευκρινιστούν ορισμένες λέξεις για αποφυγή παρανοήσεων. Στο κείμενο γίνεται συχνά αναφορά στον άνθρωπο που διηγείται το παραμύθι είτε ως αφηγητή, άνθρωπο που διηγείται γεγονότα (Μπαμπινιώτης, 2004: 170) είτε ως παραμυθά, μια ειδικότερη έννοια που εστιάζει στο αντικείμενο της αφήγησης του προσώπου που δεν είναι άλλο από τα παραμύθια (Μπαμπινιώτης, 2004: 766). Ακόμα, η πράξη της διήγησης ενός παραμυθιού αναφέρεται μέσα στην παρούσα έρευνα με τις λέξεις εξιστόρηση, αφήγηση, ανάγνωση και τα παράγωγά τους. Οι λέξεις

αυτές διαθέτουν λεπτές νοηματικές διαφορές, οι οποίες συγκεκριμένα έχουν ως εξής:
η εξιστόρηση είναι συνώνυμο της αφήγησης, η οποία αποτελεί σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη *προφορική ή γραπτή έκθεση σειράς γεγονότων*, ενώ η ανάγνωση φέρει τη χροιά του διαβάσματος από γραπτό κείμενο (Μπαμπινιώτης, 2004: 347, 170, 64).

2. Η παιδαγωγική αξία του παραμυθιού

Δεν θα ήταν άτοπο να υποστηρίξει κανείς πως το παραμύθι συχνά υποτιμάται στην παιδαγωγική πράξη από πολλούς εκπαιδευτικούς οι οποίοι δεν αναγνωρίζουν την παιδαγωγική του αξία. Η αλήθεια όμως είναι ότι το παραμύθι είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στην καθημερινότητα του παιδιού καθώς προσφέρει ψυχαγωγία ενώ παράλληλα μπορεί να συνδράμει στην λύση των προβλημάτων παιδιών μικρής ηλικίας.

Για τη σωστή επιχειρηματολογία σε ότι αφορά την παιδαγωγική αξία του παραμυθιού, κρίνεται σκόπιμο να γίνει πρώτα μία αναφορά στους λόγους για τους οποίους αμφισβητείται από ορισμένους η χρησιμότητά του. Η αντίρρηση για τη χρήση του παραμυθιού ως παιδαγωγικό εργαλείο πηγάζει από το περιεχόμενο πολλών κλασικών παραμυθιών που συχνά είναι πολύ περίπλοκο ή αναφέρει γεγονότα και εικόνες που δεν συμβαδίζουν με τη σύγχρονη ηθική και μάλιστα μπορούν να στιγματίσουν τη παιδική ψυχή. Στο θέμα αυτό έρχεται να απαντήσει η Vučković λέγοντας πως δεν είναι όλα τα παραμύθια για όλα τα παιδιά. Αναφέρει συγκεκριμένα πως στα παιδιά μικρότερων ηλικιών οι παιδαγωγοί μπορούν και θα ήταν καλό πάντοτε να επιλέγουν τι θα αφηγηθούν έτσι ώστε να μη πληγωθεί η παιδική ψυχή. Ακόμα, ο ρόλος του ανθρώπου που εξιστορεί το παραμύθι είναι πολύ σημαντικός γιατί ο τρόπος της αφήγησης μιας ιστορίας έχει μεγάλη επιρροή στο πως την προσλαμβάνει το κοινό της. Τέλος, δίνοντας το παράδειγμα του Κυανοπώγωνα, ενός γαλλικού παραμυθιού του Ch. Perrault όπου ο πρωταγωνιστής σκοτώνει αλλεπάλληλα τις συζύγους του (Μπαμπινιώτης, 2004: 552), δηλώνει πως αυτό σίγουρα δεν αποτελεί παραμύθι για μικρά παιδιά αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία σε μία τάξη εφήβων όπου μπορούν να αναδυθούν ενδιαφέρουσες και άκρως εκπαιδευτικές συζητήσεις (Vučković, 2018: 318,319).

Η ερευνήτρια, στη συνέχεια, υποστηρίζει ότι τα παραμύθια που επιδεικνύουν μοτίβα κατακριτέων συμπεριφορών σε θέματα φύλου, φυλής, ταξικής θέσης και βίας γενικότερα είναι αναμφίβολα μία πραγματικότητα αλλά τα παραμύθια δεν θα πρέπει ποτέ να εξετάζονται από μία οπτική γωνία. Είναι πολύ σημαντικό ακόμα, κάθε παραμύθι να εξετάζεται υπό το πρίσμα του πολιτιστικού πλαισίου από το οποίο και αναδύθηκε (Vučkonić, 2018: 320). Άλλοι μελετητές υποστηρίζουν ότι τα παραμύθια και κυρίως τα λαϊκά, αποτελούν φορείς αξιών. Αν και περιέχουν πολλές φορές σκληρές σκηνές, τα παραμύθια δίνουν την δυνατότητα στα παιδιά να κατανοήσουν τον κόσμο, να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες καταστάσεις και να βρίσκουν λύσεις με την κατάλληλη καθοδήγηση. Ταυτόχρονα, τα παραμύθια με το αίσιο τέλος ικανοποιούν το αίσθημα δικαιοσύνης προβάλλοντας τα οφέλη της ηθικής συμπεριφοράς (Norton et al., 2003).

Η αφήγηση και η ανάγνωση του παραμυθιού σε μία τάξη παιδιών όλων των ηλικιών μπορεί να είναι άκρως ευεργετική ή, εφόσον δεν χρησιμοποιηθεί σωστά, μπορεί να φέρει και καταστροφικά αποτελέσματα. Υπό την προϋπόθεση λοιπόν πως ακολουθούνται οι κατάλληλες πρακτικές για την ορθή χρήση του παραμυθιού στην τάξη, αυτό μπορεί να φέρει πολλά οφέλη σε κάθε αναπτυξιακό τομέα.

Στο θέμα αυτό η Θεοδοσίου, γράφει πως οι ωφέλειες που έχει η γνωριμία του παιδιού με το λαϊκό παραμύθι και με δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτό είναι πολλές. Βασιζόμενη σε διατριβές που έχουν γίνει στο παρελθόν επί του θέματος καταλήγει πως το παραμύθι στο σχολείο χρησιμοποιείται κυρίως για την διεύρυνση της κατανόησης της μητρικής γλώσσας αλλά δε θα έπρεπε να αποδοκιμάζεται και η χρήση του σε άλλα μαθήματα ανθρωπιστικών ακόμα και θετικών κατευθύνσεων στα οποία μπορεί να αποτελέσει θέλγητρο για μάθηση (Θεοδοσίου, 2018: 24).

Η Καραγεώργου, συνδυάζοντας και τα προαναφερθέντα για τη σωστή επιλογή του παραμυθιού, έρχεται να προσθέσει πως αν υπάρχει σωστή αντιστοιχία ανάμεσα στο αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού και στο σημασιολογικό περιεχόμενο της ιστορίας του παραμυθιού μπορεί μέσα από την επαναλαμβανόμενη εξιστόρηση να βοηθηθεί η γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών. Τονίζει δε, πως είναι πολύ σημαντικό πέρα από το λεξιλόγιο να δίνεται προσοχή και στις έννοιες του κειμένου ώστε αυτές να είναι συμβατές με την αντιληπτική ικανότητα του παιδιού και φυσικά να μη του προκαλούν φόβο ή άγχος (Καραγεώργου, 2019: 16). Ο Vygotsky (1978) είχε αναφέρει πως υπάρχει ένα πλαίσιο, ανάμεσα στις ικανότητες που το κάθε παιδί έχει κατακτήσει και στις ικανότητες στις οποίες αποσκοπεί, όπου μπορεί να καταφέρει διάφορα πράγματα με τη βοήθεια ενός ενήλικα ή κάποιου ικανού συνομηλίκου. Στο πλαίσιο αυτό, το οποίο ονομάζει *Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης*, βρίσκονται οι ικανότητες που μπορεί το παιδί δυνητικά να αποκτήσει και αν απέχουν αυτού τότε είναι αναπτυξιακά αδύνατον να τις κατακτήσει. Είναι λοιπόν απαραίτητο οι παιδαγωγοί και εκπαιδευτικοί γνωρίζοντας το γνωστικό επίπεδο των παιδιών, να λαμβάνουν υπόψιν τους τη *Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης* ώστε να προσφέρουν στα παιδιά τις ιστορίες που θα εναρμονίζονται με αυτήν επιδιώκοντας έτσι τα καλύτερα αναπτυξιακά αποτελέσματα (Vygotsky, 1978).

Ακόμα η αφήγηση των παραμυθιών από μόνη της δεν είναι αρκετή για να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή αξιοποίησή τους. Ο παιδαγωγός καλείται να δημιουργήσει παιδαγωγικές δραστηριότητες οι οποίες θα συνδέουν το παραμύθι με την έννοια που εξετάζεται και με την οποία καλείται το παιδί να εξοικειωθεί. Συγκεκριμένα, σε μια προσχολική ηλικία η δραστηριότητα αυτή μπορεί να είναι απαρίθμηση των γεγονότων της ιστορίας με χρονολογική σειρά, σε μία πρώτη σχολική ηλικία θα μπορούσε να είναι η εξάσκηση της δημιουργικής γραφής με μία έκθεση που θα συμπληρώνει ή θα παραλλάσσει το παραμύθι και στα παιδιά εφηβικής ηλικίας θα

μπορούσε να είναι μία συζήτηση για τις διαφορετικές οπτικές που παρουσιάζονται, τα ηθικά διλλήματα ή ακόμα και τη διαφορά που έχει η λογική ενός λαϊκού παραμυθιού με τις σύγχρονες απόψεις της κοινωνίας (Καραγεώργου, 2019: 19).

Το παραμύθι βέβαια δεν είναι απλά ένα εργαλείο για την προώθηση άλλων γνώσεων ή για την καλύτερη αποστήθιση μιας διδακτέας ύλης. Η αξία του παραμυθιού για τον ψυχισμό του παιδιού είναι επίσης μεγάλη. Ο Bruno Bettelheim (1903 –1990) μιλάει για την αξία του παραμυθιού στο ασυνείδητο του παιδιού, λέγοντας ότι το βοηθά μέσα από τους συμβολισμούς που το διακατέχουν, να αντιμετωπίσει τους φόβους και τα άγχη του σε ένα εικονικό περιβάλλον και έτσι να πάρει θάρρος για να τα αντιμετωπίσει στην αληθινή ζωή. Το παραμύθι ακόμα, λέει, λειτουργεί και σαν ανεπίσημος οδηγός του παιδιού στη ζωή αφού είναι εκεί να του επιδείξει πως να κυνηγήσει αυτά που έχουν πραγματική αξία, πως να οργανώσει και να αντιμετωπίσει τις συνειδησιακές του ανησυχίες και επί της ουσίας να γίνει ένα πλήρες και πολυδιάστατο άτομο (Μπέτελχαϊμ, 1995: 208). Το παραμύθι δεν χάνει τον ψυχαγωγικό του χαρακτήρα. Το παιδί που το ακούει περνάει καλά και ως εκ τούτου αφήνει πίσω τα προβλήματα της καθημερινότητας, έστω και για μικρό χρονικό διάστημα. Μέσα από την εξιστόρηση των μαγικών περιπετειών των ηρώων τα παιδιά προβάλλουν τα δικά τους προβλήματα και τις ανησυχίες, και μαθαίνουν μέσα από τις δράσεις των πρωταγωνιστών να προσπερνούν ακόμα και για λίγο τις δυσκολίες τους. Η διαδικασία αυτή της ταύτισης με τους ήρωες βοηθάει επίσης τα παιδιά, να ωριμάσουν. Τα παιδιά παίρνουν θάρρος από τις ιστορίες στις οποίες νικά το καλό και μαθαίνουν ακόμα να αντιμετωπίζουν τα υπαρξιακά προβλήματα, που οπωσδήποτε θα συναντήσουν, με θετικό πνεύμα. Τέλος, οι εκ διαστάσεως διαφορετικοί χαρακτήρες είναι πολύ χρήσιμοι στα παιδιά, ιδιαίτερα μικρότερων ηλικιακών ομάδων αφού καθιστούν εύπεπτες

πολυσύνθετες έννοιες ακόμα κι αν χρειαστεί να συρρικνωθούν σε «καλό» και «κακό» (Θεοδοσίου, 2018).

Κλείνοντας, ακόμα και το τέλος ενός παραμυθιού έχει πολλά να προσφέρει σε ένα παιδί. Η Καραγεώργου εξηγεί πως, ακούγοντας ένα παραμύθι, το παιδί παίρνει *πνευματική ικανοποίηση* αφού γνωρίζει ένα σύμπαν διαφορετικό από το δικό του το οποίο όμως και προσλαμβάνει σαν αληθινό και μέσα στο οποίο έχει τη δυνατότητα βιώσει όλα του τα συναισθήματα, να διαλογισθεί και να αμφισβητήσει ώστε να μπορέσει εν τέλη να φτάσει στη λύτρωση. Γίνεται επομένως αντιληπτό πως το παραμύθι έχει μια μοναδική ικανότητα να αγγίζει τη ψυχή του παιδιού και με αυτό τον τρόπο να το φέρνει σε επαφή με τον πνευματικό, συναισθηματικό και ηθικό του κόσμο (Καραγεώργου, 2019: 24).

ΜΕΡΟΣ Β' ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

3. Μεθοδολογία

Σκοπός της παρούσας Πτυχιακής Εργασίας είναι η αναζήτηση ιστοριών από διαφορετικές περιοχές και σε βάθος αιώνων οι οποίες σχετίζονται με το μύθο της Πεντάμορφης και του Τέρατος αλλά και η διερεύνηση των παιδαγωγικών αρχών που διαφαίνονται μέσα από αυτές.

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή της είναι η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου. Ο Πορφυριάδης, αφού αναφέρει τους ορισμούς πολλών ερευνητών καταλήγει πως με αυτήν μπορεί να γίνει εξαγωγή καθορισμένων φράσεων, λέξεων ή κειμενικών μοτίβων μέσα από ένα ή πολλά δείγματα λόγου. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση των δεδομένων που προκύπτουν ώστε να δημιουργηθούν συμπεράσματα που αφορούν την εννοιολογική διάσταση του κειμένου, τη σχέση του συγγραφέα με το κοινό του και για κοινωνικά δεδομένα που σχετίζονται με την ιστορική και χρονολογική προέλευσή του (Πορφυριάδης, 2009: 28).

Ακόμα, για τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου και όσον αφορά την ολόπλευρη και προσεκτική εξέταση του εκάστοτε δείγματος, οι Τζάνη και Κεχαγιά συμπληρώνουν πως η μέθοδος αυτή δίνει την ευκαιρία στον αναλυτή να ασχοληθεί με κάθε κομμάτι της επικοινωνιακής πλευράς του κειμένου. Να εξάγει δηλαδή συμπεράσματα για τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του συγγραφέα και των αναγνωστών του αλλά και για τους στόχους του μαζί με τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξή τους (Τζάνη & Κεχαγιάς, 2005: 4).

Η μέθοδος αυτή θέτει ως αντικείμενο μελέτης κάθε μέρος ενός κειμένου, εικόνας ή ακόμα και λόγου και ενδείκνυται για συγκρίσεις κειμένων. Σε αυτή μπορούν να μελετηθούν ζητήματα με τριών ειδών αναλύσεις οι οποίες είναι α) η *λεξιλογική ανάλυση*, β) η *φραστική ανάλυση* και γ) η *θεματική ή σημασιολογική ανάλυση* (Τζάνη & Κεχαγιάς, 2005: 6). Συγκεκριμένα στη παρούσα εργασία έχει γίνει χρήση της σημασιολογικής ανάλυσης για την εξαγωγή συμπερασμάτων με ευαισθησία στις λεπτές διαφορές των συγγενών νοηματικά δειγμάτων. Θα γίνει δηλαδή προσπάθεια να εξεταστούν τα δείγματα ως προς τα θέματα που τα χαρακτηρίζουν και τις έννοιες που ξεχωρίζουν αρκετά για να αποτελέσουν σημείο προσοχής.

Η ανάλυση περιεχομένου μπορεί να γίνει ποιοτική ή ποσοτική και τις διαφορές τους περιγράφουν οι Τζάνη και Κεχαγιάς λέγοντας πως με την ποσοτική ανάλυση δίνεται βάση στα στοιχεία που εμφανίζονται επαναλαμβανόμενα στο κείμενο, δηλαδή αυτά που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη συχνότητα (Τζάνη & Κεχαγιάς, 2005: 20).

Κρίθηκε πως για την καλύτερη εξυπηρέτηση του σκοπού της συγκεκριμένης έρευνας, η χρήση ποιοτικής ανάλυσης ήταν σοφότερη αφού χαρακτηρίζεται από οξυδέρκεια και ευαισθησία για τη διάκριση νοηματικών εννοιών.

Για τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα στην επιστήμη μιλούν οι Cohen, Manion και Morrison αναφερόμενοι σε αρκετούς μελετητές, ανάμεσά τους και τον Hampden - Turner (1970), που θεωρεί πως η θετικιστική κοινωνική επιστήμη δεν προβάλλει σωστά το σύνολο του ανθρώπινου βιώματος αφού εξετάζει το αντικείμενό της με προδιαθέσεις και στερεοτυπίες βασισμένες στην άγνοια πτυχών την ανθρώπινης οντότητας και στην αρνητική στάση ως προς την ανανέωση. Συγκεκριμένα, τονίζει πως τα εξωτερικά και επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά είναι αυτά που χαίρουν της προσοχής των κοινωνικών μελετών ενώ οι λεπτές έννοιες του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου, ιδιαίτερα στον ψυχολογικό τομέα, μένουν απαρατήρητες (Cohen, Manion & Morrison, 2007: 29). Επομένως η αξία της ποιοτικής, σημασιολογικής ανάλυσης περιεχομένου ως μέσο για την εξερεύνηση του ανθρώπινου όλου, όπως καθρεπτίζεται μέσα από τα εξεταζόμενα δείγματα, είναι εμφανής.

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε είναι μύθοι – παραμύθια που κατατάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία *AT 425 Η Αναζήτηση του Χαμένου Συζύγου* (Aarne & Thompson, 1961: 140). Έγινε προσπάθεια επιλογής παραμυθιών από διάφορα μέρη του πλανήτη ώστε να καλυφθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πολιτιστικές νοοτροπίες και να αντιπροσωπευθούν μέσα από τους μύθους της περιοχής τους πολλές και διαφορετικές κοινωνίες. Τα δείγματα παρουσιάζονται στο πέμπτο κεφάλαιο περιληπτικά και συνοδεύονται το καθένα ξεχωριστά από σχόλια και σημεία εστίασης στο εκάστοτε παραμύθι. Συγκεκριμένα τα δείγματα προέρχονται από την Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη (*Ο Έρως και η Ψυχή*), την Αφρική (*Η Senkereng παντρεύεται άθελά της το φίδι*, *Monyohe*, *Ο Monyohe φεύγει από το σπίτι και παντρεύεται τη Selemeng και τη Thakane*, *Η Maliane και η αλαζονική αδερφή παντρεύονται τον Monyohe*, *Η Senkereng και το αόρατο Bulane*), την Ινδία (*Το κορίτσι που παντρεύθηκε το φίδι*), τη Κίνα (*Οι δύο αδερφές και ο Βόας*), τη Γαλλία (*Η Πεντάμορφη και το Τέρας*) και τη Νορβηγία (*Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης*).

Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου έγινε χάριν της φύσης του ερευνητικού αντικειμένου και με επίγνωση των αδυναμιών της μεθοδολογίας που είναι σίγουρα ελλιπής από ποσοτικής απόψεως. Επιπλέον, η έρευνα είναι αρκετά περιορισμένη σε τομείς όπως η εξέταση των επιμέρους κοινωνιών από τις οποίες εξάγονται τα δείγματα. Η ανάλυση προσπαθεί να λαμβάνει υπόψιν το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο κάθε

μύθου, ωστόσο αφού τα δείγματα προέρχεται από πολλές και διαφορετικές κοινωνίες είναι πρακτικά αδύνατον αυτές να εξεταστούν με την προσοχή και τη λεπτομέρεια που τους αρμόζει, ωστόσο αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα για περαιτέρω έρευνα.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια αποσαφήνισης ερευνητικών ερωτημάτων όπως είναι τα εξής: Ποιες ηθικές αξίες φαίνεται να κυριαρχούν σε κάθε εκδοχή αυτού του παραμυθιού; Ποια είναι η σχέση των ιστοριών μεταξύ τους; Που συγκλίνουν και που απέχουν; Και τέλος, τι επιπτώσεις φέρνει η πάροδος του χρόνου στο συγκεκριμένο παραμύθι;

4. Η πορεία του μύθου για την πεντάμορφη και το τέρας στον χώρο και τον χρόνο

Στη διάσημη ταινία κινουμένων σχεδίων *Η Πεντάμορφη και το Τέρας* (Τρούσντεϊλ & Γουάις, 1991) η ιστορία χαρακτηρίζεται ως *Tale as old as time* (Τρούσντεϊλ & Γουάις, 1991, 1:03:30) δηλαδή «μια ιστορία παλιά όσο και ο χρόνος» και αξίως, αφού κανείς μπορεί να εντοπίσει μορφές του ίδιου μύθου ήδη από αρχαιοτάτων ετών και μάλιστα σε απρόσμενα μέρη του κόσμου. Μια ιδιαίτερα χρήσιμη προσπάθεια καταγραφής όλων αυτών των μορφών του παραμυθιού έχει γίνει μέσα από τον Διεθνή Παραμυθιακό Κατάλογο που συντάξαν οι Aarne και Thompson το 1961. Ο κατάλογος αυτός χρησιμοποιείται ευρέως από κάθε ερευνητή που ασχολείται με παραμυθολογική ανάλυση, αφού ενέχει μια πλήρη λίστα με μορφές των ίδιων μύθων που κατατάσσονται σε επιμέρους κατηγορίες κάνοντας έτσι εμφανή την ύπαρξη συγκεκριμένων παραμυθιακών μοτίβων.

Στη παρούσα ερευνητική προσπάθεια έχει γίνει χρήση του Τύπου 425 από τον Διεθνή Παραμυθιακό Κατάλογο, που αναφέρεται με τον τίτλο *Η αναζήτηση του Χαμένου Συζύγου* και μέσα στον οποίο υπάγεται και το παραμύθι *Η Πεντάμορφη και το Τέρας*. Ωστόσο, ο Τύπος 425 είναι αρκετά ευρύς και περιέχει επιμέρους κατηγορίες στις οποίες και θα γίνει αναφορά μέσα στο κείμενο. Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται ενδεικτικά μερικοί μύθοι που φέρουν τα μοτίβα της Αναζήτησης του Χαμένου Συζύγου (Aarne & Thompson, 1961: 140).

4.1 Αρχαιοελληνική και Ρωμαϊκή μυθολογία

4.1.1 Ο Έρως και η Ψυχή:

Η ιστορία του εν συντομία έχει ως εξής: η Ψυχή που αποτελεί τη μικρότερη από τις τρεις κόρες ενός βασιλιά και η ομορφιά της συναγωνίζεται την ίδια την Αφροδίτη καλείται να αφήσει την οικογένειά της και να παντρευτεί, σύμφωνα με το χρησμό του Απόλλωνα, ένα τρομακτικό ερπετόμορφο πλάσμα στο οποίο τη βουλή δε μπορούν να αντισταθούν ούτε οι ίδιοι οι θεοί.

Σε όλη τη διάρκεια του γάμου, της παρέχεται μια πλουσιοπάροχη ζωή ωστόσο συναντά τον άντρα της μόνο το βράδυ υπό απόλυτο σκοτάδι. Αν και ο άντρας της τη προειδοποιεί για τις νουθεσίες των αδερφών της εκείνη τις επισκέπτεται και πείθεται ότι ο άντρας της είναι ένα τέρας το οποίο και πρέπει να σκοτώσει. Ένα βράδυ, ενώ αυτός κοιμόταν, ανάβει ένα κερί για να τον δει και έρχεται αντιμέτωπη με την θεϊκή

όψη του Έρωτα τον οποίο και ξυπνά μια σταγόνα που πέφτει. Ξύπνιος πλέον ο Έρωτας βλέπει τι έκανε η γυναίκα του και φεύγει μακριά καθώς πιστεύει πως ένας θεός και μια θνητή δεν μπορούν να συνυπάρξουν ως ίσοι.

Συνειδητοποιώντας τα λάθη της η Ψυχή εκδικείται τις αδερφές της και ξεκινά έναν αγώνα προς αναζήτηση του Έρωτα στον οποίο συναντά πολλά εμπόδια και άθλους από την ζηλόφθονη Αφροδίτη αλλά εν τέλη καταφέρνει να υπερνικήσει τα πάντα και να ξανασυναντήσει τον Έρωτα που επίσης έχει αλλάξει νοοτροπία και ζητά από τον Δία να εγκρίνει το γάμο τους και εκείνος την κάνει αθάνατη ώστε να ζήσουν για πάντα μαζί. Σε κάποιες εκδοχές η Ψυχή είναι έγκυος σε όλη τη διάρκεια της περιπέτειάς της προς αναζήτηση του άντρα της, του Έρωτα και από την ένωσή τους γεννιέται εν τέλη η Ηδονή (Bottigheimer, 1989).

4.1.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Εξετάζοντας την ιστορία της Ψυχής και του Έρωτα, μπορεί κανείς να διακρίνει τα στάδια του μύθου όπως περιγράφονται από τους Aarne και Thompson. Συγκεκριμένα βλέπουμε το τύπο 425A, στο οποίο η κοπέλα καλείται να ταξιδέψει για να βρει τον σύζυγό της (ταξίδι της Ψυχής να βρει τον Έρωτα) τον οποίο και παντρεύθηκε χάριν πατρικής ώθησης (Χρησμός χάριν του οποίου πείστηκε ο βασιλιάς να παντρέψει την κόρη του) και ο οποίος συχνά κατέχει ζωώδη εικόνα (στον χρησμό ο Έρωτας παρουσιάζεται σα να είναι ερπετόμορφος). Κάποια ταμπού που εμφανίζονται συχνά στον τύπο αυτό είναι το κοίταγμα (αφού η Ψυχή συναντούσε τον άντρα της μόνο σε βαθύ σκοτάδι και όταν τον είδε πήρε τροπή η ιστορία), το κάψιμο του δέρματος (ο Έρωτας ξυπνάει με τη σταγόνα που τον καίει), το κουτσομπολιό (οι αδερφές της την πείθουν πως ο άντρας της είναι επικίνδυνος) και η μακροχρόνια αναζήτηση (η μεγάλη και δύσκολη περιπέτεια που πέρασε η Ψυχή για να ξαναβρεί τον Έρωτα παρά τα εμπόδια της Αφροδίτης) (Aarne & Thompson, 1961: 142).

Η ιστορία του Έρωτα και της Ψυχής είναι ίσως η αρχαιότερα καταγεγραμμένη μορφή της ιστορίας και έγινε από τον Απουλήιο, Ρωμαίο συγγραφέα του 2ου αιώνα μ.Χ., στο έργο του «Ο Χρυσός Γάιδaros και οι Μεταμορφώσεις» όπου και κατέγραψε τον μύθο του Έρωτα και της Ψυχής που υπήρχε ως προφορική παράδοση ήδη από πολλά χρόνια πριν.

Ήδη από την αρχή του μύθου παρουσιάζονται σημεία χαρακτηριστικά στα οποία θα γίνει εκτενής αναφορά στη συνέχεια. Συγκεκριμένα σαν βασικό χαρακτηριστικό της ηρωίδας φέρεται η ομορφιά της, η οποία συγκρίνεται με τη θεϊκή μορφή της Αφροδίτης και η βουλή των θεών η οποία απαιτεί υπακοή και δεν χαίρει αμφισβήτησης. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η ζωή της Ψυχής ως πλήρης παρά την έλλειψη της συναισθηματικής συντροφικότητας και της κοινωνικής αποδοχής, στοιχεία που συχνά συνδέονται με την μέρα (Αγγελούπου & Μπούσκου, 1999: 767), και όταν αποφασίζει να διερωτηθεί για τις συνθήκες διαβίωσής της, μετά από παρότρυνση των κοντινών της ανθρώπων, η πράξη της φέρνει τραγικές επιπτώσεις. Από εκεί ξεκινάει το τρίτο, θα έλεγε κανείς, μέρος του μύθου όπου οι κακόβουλες αδερφές, που οδήγησαν σε λάθος δρόμο την Ψυχή, τιμωρούνται, ενώ η ίδια ξεκινά με αποφασιστικότητα τον επίπονο, χάριν της πεθεράς της, αγώνα εύρεσης του συζύγου της, έναν αγώνα ο οποίος ωστόσο στέφεται με επιτυχία.

4.2 Αφρικανικοί Μύθοι

4.2.1 Η Senkereng παντρεύεται άθελά της το φίδι, Monyohe

Η Senkereng είναι μια επίμονη γυναίκα που αρνείται να παντρευτεί τον γιο του Moroکارula (που σημαίνει βροχοποιός), ο οποίος για εκδίκηση προκαλεί μια δυνατή καταιγίδα και διατάζει τους πάντες να μην της προσφέρουν καταφύγιο. Πάνω στην απόγνωσή της εκείνη μπαίνει με τη βία στο σπίτι μιας γριάς γυναίκας για να περάσει τη νύχτα. Ούτε όμως την επόμενη μέρα καταφέρνει να επιστρέψει σπίτι της γιατί το ποτάμι που πρέπει να περάσει υπερχειλίζει και όσες φορές και να προσπαθεί να το διαβεί, με το που φτάνει τη μέση του, μια αόρατη δύναμη την επιστρέφει στην όχθη από όπου ξεκίνησε.

Αφού αναγκάζεται λοιπόν να περάσει μια νύχτα στην όχθη του ποταμού, μια γυναίκα, η MaMonyohe (που σημαίνει μητέρα του Monyohe, του ανθρώπου φίδι), εντυπωσιάζεται από την ομορφιά της και της προσφέρει την φιλοξενία της με απώτερο σκοπό να τη κάνει νύφη της. Χωρίς να έχει ιδιαίτερη επιλογή, η Senkereng την ακολουθεί και αναλαμβάνει να βοηθήσει τη MaMonyohe κάνοντας τις δουλειές της νύφης, βοηθώντας τη δηλαδή να ετοιμάσει φαγητό και να το πάει στο σπίτι που ζει ο Monyohe.

Όσο περνάει ο καιρός δεν βλέπει ποτέ τον Monyohe, ο οποίος κρύβεται στη σκεπή κατά τη διάρκεια της μέρας και τα βράδια αν και κοιμούνται στο ίδιο σπίτι πάλι δεν τον βλέπει αλλά τον ακούει να κατεβαίνει από τη σκεπή και αισθάνεται την ουρά του να τρίβεται πάνω της. Μετά από υποκινήσεις των γειτόνων, η Senkereng τρέχει να ξεφύγει. Ανακαλύπτοντας την απουσία της, ο Monyohe την ακολουθεί με τη μορφή ενός δυνατού ανεμοστρόβιλου. Όταν όμως φτάνει στο χωριό της, πληγώνεται θανατηφόρα.

Η μητέρα του καταφθάνει και ακολουθώντας μία ιεροτελεστία καίει το σώμα του Monyohe. Στη συνέχεια, παίρνει τις στάχτες, τις μεταφέρει σε μια κοντή λίμνη και τις ρίχνει μέσα. Λίγο καιρό αργότερα, ο Monyohe βγαίνει ζωντανός από τη λίμνη, όχι πλέον με μορφή του φιδιού αλλά ως ένας νέος όμορφος άντρας. Εκείνος και η Senkereng τελικά γυρίζουν στο χωριό του και να ζουν σαν παντρεμένο ζευγάρι (Shanafelt, 2014).

4.2.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Ο μύθος αυτός παρουσιάζει ορισμένα μοτίβα που είναι χαρακτηριστικά στον τύπο 425 των Aarne και Thompson. Αναλυτικότερα, η πρωταγωνίστρια καταλήγει παντρεμένη με ένα θηρίο (AT 425 I), στην προκειμένη ένα φίδι. Αφού περνάνε λίγο χρόνο έτσι, καταλήγει να ακούει τις συμβουλές του περίγυρού της και να φεύγει από το σπίτι σε μία πράξη που καταλήγει εν τέλει να ελευθερώσει τον Monyohe από το φιδίσιο σώμα του σε αυτό ενός ανεμοστρόβιλου (AT 425 II) αλλά και να τον σκοτώσει (AT 425 III). Ο θάνατος ωστόσο του Monyohe είναι αναστρέψιμος και επανέρχεται στη ζωή, με τη βοήθεια μαγικών μέσων της μητέρας του, σε ανθρώπινο σώμα και μένουν μαζί (Aarne & Thompson, 1961: 140)

Στον μύθο αυτό ξεχωρίζει από την αρχή η θέση της γυναίκας και πως αυτή αλληλοεπιδρά με τη κοινωνία. Η ιστορία φυσικά δεν θα ήταν ίδια, αν η Senkereng δεν αρνούσαν το γάμο που της προτάθηκε αρχικά. Ακόμα τονίζεται για άλλη μία φορά η ομορφιά της ηρωίδας και αποτελεί εναρκτήριο έναυσμα για να την πλησιάσει η MaMonyohe. Το γεγονός ότι τονίζεται η ισχυρογνωμοσύνη της Senkereng είναι πολύ ενδιαφέρον όταν έρθει σε αντιπαράθεση με την στάση της προς τη MaMonyohe, στην οποία και δεν φέρνει ποτέ αντίρρηση αλλά δείχνει σημαντική υποταγή. Πάλι, ο γάμος της ηρωίδας με τον Monyohe της στερεί αρχικά την κοινωνική αποδοχή αφού εκείνος

είναι άφαντος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η γειτονιά να την προτρέψει να φύγει, κάτι που κάνει αλλά έχει καταστροφικές επιπτώσεις αφού εν τέλη προκαλεί τον θάνατο του Monyohe. Αυτός ωστόσο λειτουργεί σαν άλλο ένα εργαλείο της πλοκής που μετέχει στην εξύμνηση της μητέρας/πεθεράς η οποία φέρεται να έχει πλέον και μαγικές ιδιότητες.

4.2.3 Ο Monyohe φεύγει από το σπίτι και παντρεύεται τη Selemeng και τη Thakane

Κάποτε ένας αρχηγός και η γυναίκα του που δε μπορούσαν να κάνουν παιδιά γέννησαν έναν γιο με τη βοήθεια ενός ngaka (ειδικός σε ιατρικά θέματα) που χρησιμοποίησε μαγεία. Ο γιός τους, που τον ονόμασαν Monyohe, γεννιέται κρυμμένος μέσα σε ένα δέρμα φιδιού για να μη μαθευτεί το μυστικό της γέννησής του. Μεγαλώνει αλλά κανείς, εκτός από τους γονείς του, δεν τον βλέπει και μέχρι να ενηλικιωθεί κανείς δεν ξέρει καν πως το ζευγάρι έχει παιδί.

Ωστόσο η ιστορία αλλάζει όταν ο Monyohe επιμένει πως πρέπει να φύγει και να ψάξει να βρει μια γυναίκα. Με τη μορφή φιδιού, ο Monyohe, πάει στο χωριό για να βρει τη κοπέλα που έχει επιλέξει, τη Selemeng. Πρώτα, κρύβεται σε μια πηγή και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα όλο το νερό να ξεραθεί. Σε λίγο οι κάτοικοι του χωριού αντιλαμβάνονται ότι δεν θα έχουν πια νερό ούτε για να πιούν. Μια κοπέλα από το χωριό ακούει μια φωνή του που την προστάζει να πάει στο σπίτι της Selemeng και να ζητήσει, από τον πατέρα της, το χέρι της εκ μέρους του.

Οι γονείς νιώθουν πως δεν έχουν καμία επιλογή πάνω στο θέμα, καθώς ο Monyohe απειλεί με αφανισμό το χωριό. Παρόλα αυτά, η Selemeng (που σημαίνει Μη Φυτέψεις) αρνείται να συμφωνήσει στο γάμο μέχρι να σιγουρέψει ότι και η μικρή αδερφή της, η Thakane, θα μπορέσει να πάει μαζί της ως κατώτερη σύζυγος. Έτσι και γίνεται. Ο καιρός περνά και οι δύο αδερφές βλέπουν τον Monyohe μόνο με τη φιδίσια όψη του. Εντούτοις, μένουν μαζί του και σύντομα μάλιστα η Selemeng γεννάει τον γιό του.

Μια μέρα, καθώς ξεκινάει να πάει στο χωράφι για τις δουλειές της, η Selemeng προειδοποιείται πως ο γιός της δεν πρέπει ποτέ να βγαίνει χωρίς το προστατευτικό του περιδέριο. Ωστόσο όταν κάποτε βρίσκονται έξω και δουλεύουν η Thakane το ξεχνάει επίτηδες, με σκοπό να πάει κρυφά πάλι στο χωριό και να δει από κοντά τον Monyohe. Εκείνος, θυμωμένος μετατρέπεται σε ανεμοθύελλα και εξαφανίζεται στον ορίζοντα. Η

Thakane, που κατόρθωσε να αντικρίσει τον Monyohe, επιστρέφει τρέχοντας στο πατρικό της. Ωστόσο είναι τρομαγμένη από την οργή του και όχι τη μορφή του γιατί αυτό που αντίκρισε ήταν ένας όμορφος νεαρός άνδρας.

Η μητέρα του Monyohe, ταραγμένη από την απουσία του γιού της, απομακρύνει τους πάντες από τα χωράφια πέρα από τη Selemeng από την οποία και περιμένει να κάνει όλες τους τις δουλείες χωρίς να της επιτρέπει να φάει, να πει ή να θηλάσει τον γιό της. Για να καθησυχάσει τη πείνα του παιδιού της, της επιτρέπει μόνο να τον ταΐσει λάσπη από τη πηγή. Αυτή η κατάσταση συνεχίζεται για εβδομάδες αλλά ο Monyohe εν τέλη έρχεται για να τη σώσει. Επιστρέφει με την ανθρώπινη μορφή του και εγκαθίσταται μαζί της. Ακόμη, η Thakane, αν και λέγεται πως είναι τρελή, επιστρέφει ως κατώτερη σύζυγος (Shanafelt, 2014).

4.2.4 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Το παραμύθι αυτό έχει κάποια κοινά στοιχεία με το προηγούμενο, όπως είναι κάποια από τα ονόματα των πρωταγωνιστών, αλλά διαφέρει σε αρκετά σημεία αν και συνεχίζουν να είναι διακριτά κάποια μοτίβα των Aarne και Thompson. Πιο αναλυτικά, ο Monyohe έρχεται στη ζωή με τη βοήθεια της μαγείας και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να ζει εγκλωβισμένος σε δέρμα φιδιού (AT 425 I). Αφού παντρεύεται τις δύο κοπέλες, η μία καταφέρνει να τον κρυφοκοιτάξει και ανακαλύπτει έτσι την αληθινή του μορφή προκαλώντας παράλληλα την οργή του (AT 425 II). Η Thakane, που τον ανακάλυψε, τρέπεται σε φυγή τρομαγμένη, και ο Monyohe εξαφανίζεται (AT 425 III). Στο διάστημα αυτό, η μητέρα του Monyohe βασανίζει τη Selemeng που μένει πίσω και υποδεικνύει εργατικότητα και υπομονή (AT 425 IV). Ο Monyohe εν τέλει επιστρέφει στην αφοσιωμένη Selemeng με την ανθρώπινη μορφή του και ζουν μαζί (AT 425 V) (Aarne & Thompson, 1961: 140).

Αυτό το παραμύθι εστιάζει ιδιαίτερα στη σημασία και την αξία του παιδιού σε μία οικογένεια. Οι γονείς του Monyohe για παράδειγμα χρησιμοποίησαν μέχρι και μαγεία για να τον φέρουν στον κόσμο έστω και με το τίμημα να ζει σε δέρμα φιδιού. Σημασία φαίνεται επίσης να δίνεται και στην εξασφάλιση μιας ενάρετης συζύγου, αφού ο πρωταγωνιστής χρησιμοποιεί κάθε μέσο για να παντρευτεί εκείνη που θέλει και που αργότερα θα αποδείξει έμπρακτα τον εργατικό της χαρακτήρα. Ο πιο ιδιαίτερος ωστόσο ρόλος δεν είναι άλλος από αυτόν της μητέρας η οποία για άλλη μία φορά

φέρεται ιδιαίτερα δυνατή και αρέσκεται να ασκεί την εξουσία της στην καταπονεμένη νύφη. Ο κύριος ρόλος της νύφης δε, είναι κατά βάση ο μητρικός. Ακόμα και όταν πρέπει να δουλέψει μόνη και νηστική στα χωράφια, προτεραιότητά της είναι να εξασφαλίσει στον γιό της λίγο φαγητό, έστω κι αν αυτό είναι λάσπη. Η εμφάνιση του συζύγου είναι αυτή που φέρνει κάπως την ισορροπία.

Σε αυτόν τον μύθο τέλος, παρατηρείται και μια ενδιαφέρουσα σχέση ανάμεσα στις δύο αδερφές συ-συζύγους. Όπου η μία επαινείται για τον υπομονετικό, σεβάσμιο και εργατικό της χαρακτήρα, αφού είναι και εκείνη που φέρνει τον γιό του Monyohe στον κόσμο και για αυτήν επιστρέφει εκείνος με ανθρώπινη μορφή, ενώ η άλλη που στη διάρκεια της ιστορίας επιδεικνύει πονηρό και περίεργο χαρακτήρα καταλήγει να δέχεται τη κοινωνική κατάκριση με τον όρο τρελή.

4.2.5 Η ευγενική Maliane και η περιφρονητική αδερφή παντρεύονται τον Monyohe

Στην ιστορία αυτή πάλι δύο αδερφές βρίσκονται παντρεμένες με φίδι. Ωστόσο, η μεγάλη αδερφή, η Maliane, είναι ταπεινή και εργατική ενώ η μικρότερη, που δεν έχει όνομα, είναι περήφανη και ανυπάκουη.

Ο παραμυθάς ξεκινάει περιγράφοντας τις ειδικές απαιτήσεις της Maliane σχετικά με το χειρισμό του γάλακτος και πως η μητέρα της ήταν αναστατωμένη με την ακραία λεπτολογία της κόρης της. Αυτή δημιουργεί μια λογομαχία χάρη στην οποία η Maliane τρέπεται σε φυγή. Ωστόσο επειδή διαθέτει μαγικές ικανότητες η Maliane καταφέρνει να μετατραπεί σε ανεμοστρόβιλο και να διαφύγει. Ακόμα δέχεται συμβουλές από τον κατοικίδιο σκύλο της και στο δρόμο συναντά έναν ομιλούντα αρουραίο ο οποίος τη συμβουλεύει σχετικά με τα εμπόδια που θα πρέπει να ξεπεράσει. Θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να γλύψει το σώμα μιας γριάς γυναίκας που πάσχει από δερματική λοίμωξη. Ακολουθώντας τις συμβουλές του αρουραίου καταλήγει στο σπίτι μιας γυναίκας που της συμπεριφέρεται σαν τη γυναίκα του γιού της, του Monyohe. Η Maliane ανακαλύπτει ότι ο Monyohe είναι φίδι μόνο όταν αυτός κυλιέται κάτω από τη σκεπή και τυλίγεται γύρω της. Η Maliane ωστόσο αποφασίζει να μη το σκάσει αλλά να περιμένει τότε θα της επιτραπεί να επισκεφθεί το σπίτι της.

Κατά τη παραμονή της Maliane στο σπίτι, η μικρότερη αδερφή είναι τόσο εντυπωσιασμένη με την ευημερία της Maliane που το σκάει για να γίνει η δεύτερη γυναίκα του Monyohe. Ακολουθεί το ίδιο μονοπάτι με την αδερφή της αλλά στο δρόμο

αγνοεί τις συμβουλές που εκείνη είχε δεχθεί, αντιθέτως επιδεικνύει αλαζονεία. Αντιμετωπίζει τον Monyohé με περιφρόνηση και αυτός της επιτίθεται. Ο ngaka μαθαίνει ποιος χρησιμοποίησε μαγεία για να παγιδέψει τον Monyohé μέσα στο δέρμα φιδιού. Ζητείται από αυτόν στη συνέχεια να σφάξει μια αγελάδα και με το απανθρακωμένο λίπος του ζώου φτιάχνουν μαγικά φίλτρα. Τα μαγικά φίλτρα θα μεταμορφώσουν τον Monyohé σε έναν όμορφο νεαρό άντρα. Και οι δύο αδερφές τον ακολουθούν ως σύζυγοι (Shanafelt, 2014).

4.2.6 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Όπως και στους άλλους αφρικάνικους μύθους, πάλι μπορεί ο ακροατής να διακρίνει κάποιες ομοιότητες, τόσο στα ονόματα των χαρακτήρων όσο και στα μοτίβα των Aarne και Thompson. Ακριβέστερα, η Maliane βρίσκεται παντρεμένη με τον Monyohé που είναι άνθρωπος σε σώμα φιδιού, αν και δε περιγράφεται η διαδικασία της μεταμόρφωσής του σε αυτό τον μύθο (AT 425 I). Η παραμονή της Maliane στο σπίτι της είναι αυτή που οδηγεί την ζηλόφθονη αδερφή να αρχίσει τις ενέργειες που εν τέλει οδηγούν στην μεταμόρφωσή του σε νεαρό άνδρα (AT 425 III, AT 425 V) (Aarne & Thompson, 1961: 140).

Εξέχον χαρακτηριστικό αυτού του παραμυθιού είναι για άλλη μία φορά η σχέση των αδερφών που αποτελούν δύο ακραία παραδείγματα συμπεριφοράς για τον ακροατή. Συγκεκριμένα η Maliane που αναφέρεται πως έχει και μαγικές ικανότητες, παρουσιάζεται από την αρχή ως λεπτολόγος, επιδεκτική στις συμβουλές και χωρίς άρνηση για άθλους που μπορεί ακόμα και να τη ταπεινώσουν. Ακόμα και όταν μαθαίνει πως είναι παντρεμένη με ένα φίδι, δείχνει να υπομένει τον άντρα της και να περιμένει την έγκρισή του ακόμα και για να δει την οικογένειά της. Στον αντίποδα, η άλλη αδερφή κυριεύεται από ζήλια, ενώ η συμπεριφορά της αποδεικνύεται αλαζονική και περιφρονητική, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα να δεχθεί επίθεση από τον Monyohé. Η δεύτερη κόρη ωστόσο φαίνεται να επιβιώνει της επίθεσης και να συνεχίζει, μετά την μεταμόρφωση του Monyohé την συμβίωση μαζί του ως συ-σύζυγος της αδερφής της. Τέλος, πάλι γίνεται μια αναφορά στο ρόλο της μητέρας αλλά και στη σχέση νύφης – πεθεράς, χωρίς ωστόσο να επεκτείνεται παραπάνω εδώ η ιστορία.

4.2.7 Η Senkerpeng και το αόρατο Bulane

Είναι εποχή ξηρασίας, για την οποία λέγεται ότι εξαρχής ο υπαίτιος ήταν ο Bulane, το πνεύμα της λίμνης. Καθώς η έλλειψη νερού είναι σοβαρή, ο αρχηγός στέλνει τον γιό του, τον Marharho, σε αναζήτηση νερού. Το βρίσκει σε ένα μακρινό μέρος, σε μία λίμνη πάνω σε ένα βουνό. Ωστόσο, κάτι δε πάει καλά. Όταν ο Marharho προσπαθεί να φέρει μια χούφτα νερό στα χείλη του, το νερό ξεραίνεται πριν φτάσει στο στόμα του. Όταν, με εκνευρισμό, ο Marharho ζητάει δυνατά άδεια, του απαντά μια φωνή που περιγράφεται ως αυτή του άρχοντα της λίμνης. Η φωνή λέει στον Marharho ότι όλοι θα πεθάνουν εκτός αν του επιτραπεί να παντρευτεί την όμορφη αδερφή του, τη Senkereng. Με επιφύλαξη, ο Marharho συμφωνεί. Έπειτα, το νερό ελευθερώνεται και ο Marharho μπορεί να πάρει όσο θέλει.

Πίσω στο σπίτι, όταν η Senkereng και ο πατέρας της μαθαίνουν για το αίτημα του άρχοντα της λίμνης, συμφωνούν πως πρέπει να τηρήσει την υπόσχεση του αδερφού της έτσι ώστε να σώσει τους ανθρώπους από την καταστροφή. Έτσι η Senkereng οδηγείται στην ακτή της λίμνης όπου και αφήνεται μόνη της. Αν και στην αρχή δεν βλέπει κανέναν γύρω της και κανένα μέρος να μείνει, ακούει μία φωνή να της λέει που να κοιμηθεί. Ενώ εκείνη κοιμάται σε ένα απροστάτευτο σημείο, όταν ξυπνάει βρίσκεται μέσα σε ένα εντυπωσιακό σπίτι, με φαγητό και όλες τις ανέσεις που θα μπορούσε ποτέ να ζητήσει. Επί μήνες μένει εκεί, φαινομενικά μόνη, με μόνη συντροφιά τη φωνή. Με ανεξήγητο τρόπο, μένει έγκυος και στη συνέχεια γεννάει ένα αγοράκι.

Λίγο καιρό μετά τη γέννηση του παιδιού, η φωνή συμφωνεί πως η Senkereng μπορεί να επιστρέψει στην οικογένειά της για μία επίσκεψη (σύμφωνα με τη παράδοση για τις νέες μητέρες). Με τον γυρισμό της, όλοι μένουν έκπληκτοι. Όχι μόνο είναι ζωντανή αλλά επιτυχημένη και με παιδί. Όταν η Senkereng επιστρέφει στη λίμνη, φέρνει μαζί την αδερφή της, τη Senkerenyane για να φυλάει το μωρό. Ωστόσο εκείνη δε μπορεί να ελέγξει το αγόρι. Μια μέρα, τον μαλώνει και τον προσβάλλει λέγοντας ότι δεν ξέρει καν που μένει ο αόρατος πατέρας του. Ακούγοντας τις σκληρές αυτές κουβέντες, ο Bulane εμφανίζεται στο σπίτι για πρώτη φορά με φυσική μορφή, μοιάζοντας γυαλιστερός σαν να φορούσε μεταλλικό χιτώνα. Η Senkereng βλέπει επίσης για πρώτη φορά τον άντρα της και τώρα ο Bulane ντύνει και το μωρό του με μια γυαλιστερή κουβέρτα.

Η ιστορία τελειώνει αναφέροντας πως ένα μεγάλο και εύπορο χωριό, ξαφνικά εμφανίζεται δίπλα στη λίμνη και αναγνωρίζει τον Bulane ως αρχηγό. Η Senkereng δεν ήταν πια μόνη αλλά περιβάλλονταν από ανθρώπους (Shanafelt, 2014).

4.2.8 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Το συγκεκριμένο παραμύθι, αν και ξεκάθαρα εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της Αναζήτησης του Χαμένου Συζύγου, όπως το περιγράφουν οι Aarne και Thompson φέρει και κάποια κοινά στοιχεία με τον τύπο 425E όπου ο σύζυγος δεν φέρει τη τέρατος ή θηρίου, αλλά αυτή μιας καθοδηγητικής φωνής η οποία ωστόσο καταφέρνει να αφήσει την γυναίκα του (εδώ τη Senkereng) έγκυο και η γέννηση του παιδιού τους είναι αυτή που οδηγεί εν τέλει στην μεταμόρφωση της φωνής σε άνδρα και στο θετικό τέλος του παραμυθιού με την κοινωνική αναγνώριση και ευημερία (Aarne & Thompson, 1961: 143).

Όπως στις περισσότερες μορφές της ιστορίας έτσι και σε αυτή, γίνεται σαφής αναφορά στην ομορφιά της κοπέλας που πρόκειται να αποτελέσει την ηρωίδα. Στη συγκεκριμένη παραλλαγή του μύθου ωστόσο σημείο ενδιαφέροντος αποτελεί η στάση της οικογένειάς της στην απαίτηση του Bulane να την παντρευτεί. Ο αδερφός της αναφέρεται πως διστάζει να δεχτεί τον όρο σωτηρίας του χωριού και ο πατέρας με την κόρη φαίνεται πως λαμβάνουν από κοινού την απόφαση για το καλό της κοινότητας. Η αυτοθυσία χαρακτηρίζει την Senkereng η οποία πρόθυμα θυσιάζεται για την ευημερία του χωριού της. Άλλο ένα σημείο αναφοράς του μύθου είναι το αγόρι που γεννιέται από τη Senkereng και ο ρόλος της ως μητέρας που της χαρίζει την αναγνώριση και τον θαυμασμό της οικογένειάς της. Ακόμα, το παιδί είναι αυτό που προκαλεί την πρώτη εμφάνιση του πατέρα του με ανθρώπινη μορφή και την μετέπειτα αποκάλυψή του ως αρχηγό μεγάλου και εύπορου χωριού. Τέλος η Senkerenyane φαίνεται να επιδεικνύει, όπως και άλλες αδερφές παραμυθιών, έναν κακόβουλο χαρακτήρα.

4.3 Κινεζική Εκδοχή

4.3.1 Οι δύο αδερφές και ο Βόας

Μια φορά και έναν καιρό ζούσε μια μεγάλη γυναίκα της εθνικότητας Κουτσόνγκ η οποία έθαψε νέα τον άντρα της. Η μόνη της περιουσία ήταν οι δυό της κόρες, η μεγαλύτερη δεκαεννέα ετών και η μικρότερη δεκαεπτά. Ένα απόγευμα καθώς γυρνούσε στο σπίτι, διψασμένη και κουρασμένη, έκατσε κάτω από ένα δέντρο μάνγκο για να ξεκουραστεί. Το δέντρο ήταν γεμάτο με ώριμα μάνγκο όταν ένα αεράκι φύσηξε και έφερε την μυρωδιά τους στη μύτη της, κάνοντάς τη να τα ζηλέψει.

Ξαφνικά η γυναίκα άκουσε ένα θρόισμα στα κλαδιά του δέντρου και σκέφθηκε πως κάποιος πρέπει να είναι εκεί πάνω. Χωρίς λοιπόν να το πολυσκεφθεί ζήτησε να της κόψει μερικά μάνγκο και ως αντάλλαγμα θα του δώσει μια από τις κόρες της. Ξαφνικά, ένα μάνγκο έπεσε στο πάτωμα. Εκείνη νιώθοντας ενθουσιασμένη και ευγνώμων, έπιασε το μάνγκο και άρχισε να το τρώει σηκώνοντας ταυτόχρονα το βλέμμα της προς το δέντρο. Με το που κοίταξε επάνω το μετάνιωσε καθώς αντίκρισε έναν βόα, παχύ σαν μηρό ταύρου, κουλουριασμένο γύρω από το δέντρο να κουνάει την ουρά του ρίχνοντας κάτω μάνγκο. Η γριά γυναίκα απομακρύνθηκε τρέχοντας από εκείνο το βουνό.

Όταν έφτασε στο σπίτι της παρατήρησε πως αν και ήταν σκοτάδι τα κοτόπουλα ήταν έξω και παρά τις προσπάθειές της δεν έμπαιναν στο κοτέτσι. Σύντομα κατάλαβε και τον λόγο. Ο βόας ήταν τώρα κουλουριασμένος στο κοτέτσι της και με το που την είδε άρχισε να μιλάει. Της είπε πως του έταξε μια από τις κόρες της και πως αν δεν τηρήσει την υπόσχεσή της θα πάψει να είναι ευγενικός. Τρομαγμένη η γριά γυναίκα δεν μπόρεσε να του αρνηθεί αλλά ζήτησε λίγο χρόνο για να το συζητήσει με τα κορίτσια της.

Η γριά επανέλαβε όλα όσα συνέβησαν στις κόρες της. Τους είπε ότι τις αγαπάει και τις λατρεύει αλλά δεν έχει άλλη επιλογή. Αμέσως η μεγαλύτερη αρνήθηκε να παντρευτεί ένα τόσο άσχημο, φοβερό πράγμα. Η μικρότερη κόρη σκέφθηκε για λίγο. Είδε πως η ζωή της μητέρας της ήταν σε κίνδυνο και είπε στη μητέρα της πως δέχεται να παντρευτεί το φίδι. Το ίδιο κιόλας βράδυ, ο βόας ήρθε στο σπίτι της γυναίκας και παντρεύτηκε το κορίτσι.

Το άλλο πρωί, ο βόας πήρε την μικρή κόρη και την οδήγησε στη σπηλιά του, βαθιά στο παρθένο δάσος. Κάποια στιγμή εμφανίστηκε μπροστά τους ένα περίλαμπρο παλάτι. Ατελείωτοι κατακόκκινοι τοίχοι και κίτρινα πλακάκια, μακριές βεράντες και μικρά υπόστεγα, ψηλά κτήρια και ευρύχωρες αυλές με σκαλιστά δοκάρια, βαμμένες οροφές, λόφοι από χρυσό, σκαλιστό νεφρίτη και κόκκινο και πράσινο μεταξύ κρεμασμένο στους τοίχους. Η κοπέλα έκπληκτη είδε ότι στη θέση του βόα υπήρχε πλέον ένας εκθαμβωτικά ντυμένος νεαρός άνδρας σθεναρός και όμορφος.

Ο άντρας της είπε πως είναι ο βασιλιάς των φιδιών. Της είπε ακόμη ότι είχε δει εκείνη και την αδερφή της σε μια περιπολία του και πως είχε αποφασίσει να κάνει μια από τις δύο γυναίκα του. Έτσι σκαρφίστηκε ένα σχέδιο για να πάρει την έγκριση της μητέρας τους. Τέλος, της υποσχέθηκε πως δε θα της λείψει ποτέ τίποτα και της ζήτησε να αγαπηθούν υπερβολικά και να ζήσουν μαζί μια μεγαλοπρεπή ζωή μέχρι το τέλος

των ημερών τους. Ακούγοντας τα λόγια του, η καρδιά της δεύτερης κόρης ζεστάθηκε και χαμογελώντας του γλυκά τον πήρε από το χέρι.

Το νιόπαντρο ζευγάρι έζησε ευτυχισμένο για ένα διάστημα και μια μέρα η κοπέλα πήρε την άδεια του άντρα της να επισκεφτεί την οικογένειά της. Εκεί τους εξιστόρησε τα πάντα για τα πλούτη και τη νέα της ζωή. Η μεγαλύτερη κόρη ζήλεψε πολύ την αδερφή της και έβαλε στο μυαλό της να βρει κι εκείνη έναν βόα για να ζήσει εξίσου πλουσιοπάροχα. Βγήκε λοιπόν στο δάσος με ένα καλάθι στη πλάτη και έκανε μεγάλη προσπάθεια να βρει έναν βόα. Στο τέλος βρήκε έναν κοιμισμένο, τον έβαλε στο καλάθι της και άρχισε τον δρόμο του γυρισμού. Όταν έφθασε σπίτι ανακοίνωσε στη μητέρα της πως κι αυτή θα παντρευτεί το ίδιο κιάλας βράδυ τον βόα και θα ζήσουνε μαζί.

Αργότερα την ίδια νύχτα η μητέρα, καθώς ξάπλωσε, άκουσε φωνές από το δωμάτιο της κόρης της αλλά νόμιζε πως επρόκειτο για παιχνίδια νεόνυμφων και δεν έδωσε σημασία. Κάποια στιγμή όταν οι φωνές της κόρης της είχαν ήδη καταλαγιάσει και επικρατούσε ησυχία, η μητέρα αισθάνθηκε πως κάτι δεν πήγαινε καλά και σηκώθηκε να ελέγξει τι γινόταν. Ανοίγοντας τη πόρτα της κόρης της, είδε τον βόα που την είχε καταπιεί ολόκληρη αφήνοντας μόνο μία τούφα από τα μαλλιά της. Μέσα στη θλίψη και την απόγνωσή της η γριά γυναίκα, έβαλε φωτιά στην καλύβα της και έκαψε τον βόα που της κατάπιε την κόρη. Την άλλη μέρα το πρωί σύλλεξε μέσα από τις στάχτες τα κόκαλα του παιδιού της για να τα θάψει. Η κόρη τιμωρήθηκε για την απληστία της (Tale, Zagezalai, & Chengrong, 1989).

4.3.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Η πλοκή του συγκεκριμένου μύθου ακολουθεί αρκετά από τα χαρακτηριστικά σημεία του τύπου 425C των Aarne και Thompson. Τα κυριότερα στοιχεία του οποίου αποτελούν: η υπόσχεση του πατέρα (στην προκειμένη περίπτωση, της μητέρας) για τον γάμο της κόρης ως αντάλλαγμα για ένα πολυπόθητο αγαθό, η προθυμία της κοπέλας να πάει για το καλό του γονιού της, η επίσκεψή της στο σπίτι, αλλά και η μεταμόρφωση του θηρίου σε άνθρωπο χωρίς πρότερη αναζήτηση ή άθλους (Aarne & Thompson, 1961: 143).

Όσον αφορά τα μηνύματα που μεταφέρει στους ακροατές του αυτό το παραμύθι, είναι αρκετά ευνόητα αν και πρεσβεύουν μία ηθική ίσως λίγο διαφορετική από άλλες που εξετάζονται. Η μητρική φιγούρα του παραμυθιού είναι μία γυναίκα που

επαναλαμβανόμενα χαρακτηρίζεται ηλικιωμένη και συχνά εκφράζει στις κόρες της την στοργή και την αγάπη της. Παρά όμως τα προαναφερθέντα, όταν έρχεται η στιγμή να ζητηθεί η ζωή της έναντι μίας των κορών της εκείνη λέει χαρακτηριστικά πως «δεν έχει άλλη επιλογή» και επομένως κάποια από τις κόρες της θα πρέπει να θυσιαστεί.

Για μια ακόμα φορά, οι κόρες αποτελούν παραδείγματα εντελώς διαφορετικών προσωπικοτήτων. Η μεγάλη θέτει προτεραιότητα τη δική της ζωή ενώ η μικρή κρίνει πως η ζωή της μητέρας της είναι πιο σημαντική. Η μικρότερη κόρη επιδεικνύει έναν ιδιαίτερο σεβασμό προς το πρόσωπο της μητέρας που δεν προέρχεται από κάποιον φόβο προς αυτήν, αλλά για εκείνη είναι αυτονόητος. Η ίδια η πλοκή επαινεί τη συμπεριφορά της αυτή, χαρίζοντάς της εν τέλη μία πλουσιοπάροχη ζωή και την υπόσχεση για ευτυχία μέχρι τέλους των ημερών της. Ακόμα γίνεται και μία σπάνια αναφορά στην αγάπη, αφού ο βασιλιάς-βόας ζητά από την μικρή κόρη να τον αγαπήσει και εκείνη φαίνεται να συγκινείται από τα λόγια του. Παράλληλα η προσωπικότητα της μεγαλύτερης αδερφής, η οποία δεν φαίνεται να διατηρεί την ίδια στάση ως προς τη μητέρα τους, αποκαλύπτεται πως ενέχει πολύ ζήλια για τα αγαθά που απολάμβανε η μικρότερη χάριν της αυταπάρησής της και με αλαζονικό τρόπο προσπαθεί να αποκτήσει τα ίδια κέρδη χωρίς όμως την ίδια θυσία. Η προσπάθειά της αυτή δεν αποδεικνύεται απλώς ανούσια αλλά κοστίζει εν τέλη τη ζωή της και καταλήγει να χαρακτηρίζεται άπληστη από την ίδια της τη μητέρα.

4.4 Ινδική Εκδοχή

4.4.1 Το κορίτσι που παντρεύτηκε το φίδι

Πριν πολύ καιρό, ζούσε ένας βραχμάνος με τη γυναίκα του. Οι δυο τους δεν είχαν παιδιά και εκείνη θρηνούσε κάθε φορά που έβλεπε τα παιδιά των γειτόνων. Μια μέρα ο βραχμάνος είπε στη γυναίκα του πως ένα αόρατο όν του είπε ότι σε λίγο καιρό θα αποκτήσουν ένα γιό που θα ξεπερνάει όλη την ανθρωπότητα σε ομορφιά και χαρακτήρα. Η γυναίκα χάρηκε πάρα πολύ. Συνέλαβε και γέννησε ένα φίδι. Οι άνθρωποι τη συμβούλευαν να διώξει το φίδι αλλά εκείνη αρνούταν. Τον πρόσεχε, τον έτρεφε και τον μεγάλωσε μέχρι που έφτασε ο καιρός να ενηλικιωθεί.

Μια μέρα λοιπόν αφού είδε στη γειτονιά να τελείται ένας γάμος, έπεισε τον άντρα της πως ο γιός τους πρέπει επίσης να παντρευτεί. Έτσι ο βραχμάνος έφυγε προς αναζήτηση μιας νύφης για τον γιό τους ώσπου έφτασε σε μία πόλη που ζούσε ένας παλιός του φίλος. Όταν εκείνος έμαθε πως ο φίλος του ψάχνει νύφη για τον γιό του,

προσφέρθηκε να δώσει την κόρη του για νύφη, χωρίς να ξέρει ότι ο γαμπρός είναι ένα φίδι. Όλος ο κόσμος λυπόταν την κοπέλα, αλλά η ίδια μη θέλοντας να ντροπιάσει τον πατέρα της, αποδέχθηκε τη μοίρα της, παντρεύτηκε το φίδι και του πρόσφερε γάλα και άλλες υπηρεσίες. Ένα βράδυ το φίδι βγήκε από το κουτί του, μεταμορφώθηκε σε έναν νεαρό άντρα και μπήκε στο δωμάτιό της. Εκείνη έντρομη ρώτησε ποιος ήταν και εκείνος της αποκάλυψε την ταυτότητά του. Για να τη κάνει να τον πιστέψει ξαναφόρεσε το σώμα του φιδιού που είχε αφήσει στο κουτί και μετά ξανάγινε άντρας. Ο πατέρας του κατάλαβε τι είχε συμβεί. Για να μην επιστρέψει ο γιος του στο σώμα του φιδιού, πήρε το δέρμα του φιδιού και το έκαψε στη φωτιά. Το πρωί με περηφάνια σύστησε τον πανέμορφο γιό και την θεσπέσια νύφη του σε όλη τη κοινότητα (P. A. George., 2006).

4.4.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Τα επαναλαμβανόμενα μοτίβα του τύπου 425 των Aarne και Thompson όπως διαφαίνονται σε αυτόν τον μύθο είναι τα εξής: AT 425 I, όπου ο πατέρας της κοπέλας υπόσχεται το χέρι της σε γάμο στον οποίο ο σύζυγος αποδεικνύεται θηρίο και πιο συγκεκριμένα, φίδι και AT 425 II όπου χάρη στην κοπέλα διαλύονται τα μάγια του συζύγου και καίγεται το δέρμα του φιδιού που τον κρατούσε μέσα του (Aarne & Thompson, 1961: 140)

Μέσα από αυτή την ιστορία δίνεται πολύ μεγάλη έμφαση στην κοινωνική αξία που έχει η απόκτηση τέκνων κάτι που φαίνεται με την επιμονή της γυναίκας του βραχμάνου να αποκτήσουν γιό έστω και με μαγικά μέσα. Η σχέση μητέρας και παιδιού που γίνεται ιδιαίτερα αισθητή με την άρνησή της να παρατήρει το παιδί της ακόμα κι αν έχει τη μορφή του φιδιού είναι ένα ακόμα ενδιαφέρον στοιχείο που διαφαίνεται μέσα από τον μύθο. Η μητέρα αγαπά, προσέχει και επιζητά το καλύτερο για το παιδί της (όπως επί παραδείγματι τον γάμο του) ακόμα και όταν όλοι θεωρούν την αφοσίωσή της παράλογη και λυπούνται το κορίτσι για τη μοίρα που το βρήκε. Ακόμα, τονίζεται ο σεβασμός της κοπέλας προς το πρόσωπο του πατέρα της, μέσα από την πράξη της να αποδεχθεί τον γάμο της με ένα φίδι απλά και μόνο για να μην επιφέρει ντροπή στο πρόσωπό του. Τέλος, μέσα από την παρουσίαση του ζευγαριού στον κοινωνικό περίγυρο φαίνεται εκτός από τους ίδιους να λαμβάνει και ο πατέρας την πολυπόθητη αναγνώριση, άρα ο γάμος παρουσιάζεται σαν προτέρημα σε πολλά επίπεδα.

4.5 Γαλλική Εκδοχή

4.5.1 Η Πεντάμορφη και το Τέρας

Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας πλούσιος έμπορος, που είχε 3 γιούς και 3 κόρες. Τη μικρότερη, που ονομαζόταν Πεντάμορφη, τη ζήλευαν οι αδερφές της γιατί ήταν ομορφότερή τους. Οι μεγαλύτερες κόρες είχαν ρηχές προσωπικότητες και ξόδευαν το χρόνο τους με επιφανειακές ασχολίες, ενώ η Πεντάμορφη διάβαζε βιβλία και αδιαφορούσε για τον γάμο, σε αντίθεση με τις αδερφές της που επεδίωκαν να παντρευτούν έναν δούκα ή έστω κόμη.

Όταν κάποτε ο έμπορος έχασε όλη του τη περιουσία και η οικογένεια αναγκάστηκε να μετακομίσει στην εξοχή, η μόνη για την οποία ανησύχησαν οι φίλοι και οι γνωστοί ήταν η Πεντάμορφη. Οι μεγαλύτερες κόρες δεν προσαρμόστηκαν ποτέ στην αλλαγή του περιβάλλοντος, σε αντίθεση με την μικρότερη που αντί να περνάει τις μέρες της θρηνώντας τα χαμένα της πλούτη όπως εκείνες, αποφάσισε να είναι ευτυχισμένη και χωρίς περιουσία. Έκανε λοιπόν συνήθεια να ξυπνάει από τις 4 το πρωί, να καθαρίζει το σπίτι και να μαγειρεύει για την οικογένεια, ενώ στον ελεύθερό της χρόνο διάβαζε ή ασχολούνταν με τη μουσική.

Όταν στον πατέρα δόθηκε η ευκαιρία να ανακτήσει ένα μέρος της περιουσίας του, ετοιμάστηκε για ένα μακρύ ταξίδι. Οι μεγαλύτερες κόρες ζήτησαν να τους φέρει φορέματα, κορδέλες και κάθε είδους στολίδια. Η Πεντάμορφη ωστόσο, σκεπτόμενη την οικονομική του αδυναμία, ζήτησε να της φέρει ένα τριαντάφυλλο. Το ταξίδι του εμπόρου ωστόσο δεν έφερε πλούτη και πήρε το δρόμο του γυρισμού εξίσου φτωχός με πριν. Κατά τη διάρκεια μιας σφοδρής καταιγίδας χάθηκε στο δάσος και βρήκε καταφύγιο σε ένα παλάτι που παρόλο ήταν φωτισμένο και ζεστό δεν είχε κανέναν να τον υποδεχθεί. Εκεί έφαγε, κοιμήθηκε και το επόμενο πρωί που ξεκίνησε να φύγει έκοψε ένα κλαδί με τριαντάφυλλα για τη Πεντάμορφη. Αμέσως όμως άκουσε μία τρομερή φωνή να τον κατηγορεί για κλέφτη και να ζητά τη ζωή του ως τιμωρία. Έντρομος, εξήγησε στο Τέρας που αντίκρουσε πως ήθελε απλά λίγα τριαντάφυλλα για την μικρότερή του κόρη και εκείνο έθεσε τίμημα της ζωής του, τη δική της. Θλιμμένος ο πατέρας και με την άδεια του Τέρατος, πήρε το δρόμο του γυρισμού με σκοπό να αποχαιρετήσει για τελευταία φορά τα παιδιά του. Όταν άκουσε την ιστορία, η Πεντάμορφη αποφάσισε να πάει εκείνη στη θέση του. Ο πατέρας, που δε μπορούσε να τη μεταπείσει, την άφησε εν τέλη να πάει εμπιστευόμενος τη θεία πρόνοια.

Η Πεντάμορφη πήγε έντρομη στο παλάτι του Τέρατος όπου και γνώρισε την ίδια φιλοξενία με τον πατέρα της και μάλιστα το πρώτο βράδυ ονειρεύθηκε μία γυναίκα να την επιδοκιμάζει και να τη παρηγορεί για τις αποφάσεις της.

Ο καιρός στο παλάτι πέραγε ευχάριστα για τη Πεντάμορφη στην οποία και παρεχόταν όλα όσα ήθελε. Κάθε απόγευμα δειπνούσε με το Τέρας με το οποίο και έκανε απλές μα ενδιαφέρουσες συζητήσεις οι οποίες πάντα τελείωναν με το Τέρας να τη ζητάει σε γάμο και εκείνη να αρνείται ευγενικά προσφέροντας τη φιλία της. Καθώς περνούσαν οι μήνες, η Πεντάμορφη περίμενε με ανυπομονησία τις συζητήσεις τους αυτές. Κάποια μέρα που βρήκε το θάρρος, ζήτησε από το Τέρας να επισκεφθεί τον πατέρα της για μια εβδομάδα επειδή της είχε λείψει. Εκείνο διστακτικά δέχθηκε λέγοντας πως δε θα αντέξει να τη χάσει όμως για πάντα. Της έδωσε λοιπόν ένα δακτυλίδι το οποίο και έπρεπε μόνο να αφήσει στο κομοδίνο της πριν κοιμηθεί και θα μεταφερόταν αυτόματα στο παλάτι όταν το επιθυμούσε.

Την επομένη το πρωί ξύπνησε στο σπίτι του πατέρα της και έμαθε ότι οι αδερφές της είχαν παντρευτεί με ρηχούς άντρες που τις έκαναν δυστυχισμένες. Βλέποντας την αδερφή τους ευτυχισμένη και πιο όμορφη από ποτέ ζήλεψαν πολύ και συνωμότησαν να της φέρονται καλά ώστε να τη κρατήσουν περισσότερο καιρό και το Τέρας να νευριάσει και να τη καταβροχθίσει.

Το δέκατο βράδυ που πέρασε στο σπίτι του πατέρα της, η Πεντάμορφη ονειρεύτηκε ότι το Τέρας ήταν ετοιμοθάνατο και ότι την κατηγορούσε για την αχαριστία της. Έβγαλε λοιπόν αμέσως το δακτυλίδι της και την επόμενη ημέρα ξύπνησε στο παλάτι του Τέρατος. Εκεί, μετά από αγωνιώδη αναζήτηση, τον βρήκε στην αυλή σχεδόν νεκρό και ξέσπασε σε κλάματα. Τότε το Τέρας της είπε πως αποφάσισε να λιμοκτονήσει γιατί πίστευε ότι τον είχε ξεχάσει. Η Πεντάμορφη αναφώνησε πως δεν πρέπει να πεθάνει αλλά να ζήσει για να γίνει ο σύζυγός της και πως δεν μπορεί να ζήσει χωρίς αυτόν.

Δεν πρόλαβε να ξεστομίσει τη φράση της όταν ένα δυνατό φως με πυροτεχνήματα εμφανίστηκε και ξάφνου στη θέση του Τέρατος βρισκόταν ένα πανέμορφο πριγκιπόπουλο που την ευχαριστούσε που έβαλε τέλος στην κατάρα του. Συγκλονισμένη η Πεντάμορφη έδωσε το χέρι της στον πρίγκιπα για να σηκωθεί και τότε εμφανίστηκε μπροστά τους μια νεράιδα που την επαίνεσε για τις αγαθές της πράξεις και τιμώρησε τις αδερφές της, μεταμορφώνοντάς τις σε αγάλματα μέχρι να συνειδητοποιήσουν τα λάθη τους και να μετανοήσουν για αυτά. Η Πεντάμορφη και το

Πριγκιπόπουλο παντρεύθηκαν και η ευτυχία τους, μιας και ήταν βασισμένη στην αρετή, ήταν τέλεια. (De Beaumont, 1989).

4.5.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο AT 425

Η συγκεκριμένη παραλλαγή του παραμυθιού έχει αποτελέσει τον κύριο άξονα του τύπου 425 C των Aarne και Thompson που καλείται εξάλλου και Beauty and the Beast. Ο τύπος αυτός είναι χαρακτηριστικός γιατί δεν περιλαμβάνει κάποια μακροσκελή αναζήτηση του χαμένου συζύγου ή την επίτευξη συγκεκριμένων άθλων αλλά τελειώνει με την μεταμόρφωση του τέρατος/θηρίου σε άνθρωπο χάριν της τρυφερότητας της ηρωίδας (Aarne & Thompson, 1961: 143).

Η ιστορία της Πεντάμορφης και του Τέρατος είναι αρκετά πολύπλοκη και μέσα από αυτή πηγάζει μια πληθώρα μηνυμάτων προς τον ακροατή ή τον αναγνώστη της. Κάποια από αυτά τα μηνύματα εμφανίζονται στις περισσότερες μορφές του μύθου, όπως η ομορφιά της ηρωίδας, ο ανεξάρτητος, εργατικός αλλά ταυτόχρονα και συμπονετικός της χαρακτήρας και φυσικά η στάση των αδερφών της που φαίνεται να διακατέχονται από φθόνο σε σημείο να συνωμοτούν εναντίον της Πεντάμορφης. Η πονηριά τους αυτή τις οδηγεί εν τέλει στην σχεδόν καθιερωμένη επακόλουθη τιμωρία της αλαζονείας τους. Σε αντίθεση με τη μητέρα της Κινεζικής εκδοχής, εδώ ο πατέρας φαίνεται πρόθυμος να θυσιαστεί για τη ζωή της κόρης του αν και εν τέλει το αποτέλεσμα είναι το ίδιο αφού η κόρη καταλήγει να παίρνει τη θέση του γονιού. Ακόμα η στάση του τέρατος ως προς το γάμο με την πεντάμορφη και η απόφασή του να παραιτηθεί από τη ζωή όταν νόμιζε ότι την έχασε είναι πολύ ενδιαφέρον σημείο εστίασης αφού αγγίζει πάλι την έννοια του γάμου με μία ενάρετη σύντροφο καθώς και την κοινωνική του υπόσταση. Γίνεται τέλος, για πρώτη φορά, αναφορά σε υπερφυσική επιδοκιμασία των πράξεων της πρωταγωνίστριας.

4.6 Νορβηγική Εκδοχή

4.6.1 Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης

Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας κυνηγός που είχε τόσα πολλά παιδιά που δε μπορούσε να τα θρέψει ούτε να τα ντύσει. Ήταν όλα τους όμορφα αλλά η μικρότερη κόρη πιο πολύ από όλα. Ένα παγωμένο βράδυ που ήταν όλοι μαζεμένοι γύρω από τη

φωτιά ακούστηκαν τρία χτυπήματα στη πόρτα και όταν ο πατέρας βγήκε να δει ποιος ήταν, βρήκε μια μεγάλη πολική αρκούδα που του ζητούσε να της δώσει την κόρη του. Σαν αντάλλαγμα θα τον έκανε τόσο πλούσιο όσο ήταν τώρα φτωχός. Ο κυνηγός ζήτησε λίγο χρόνο να το συζητήσει με τη κόρη του, η οποία αν και στην αρχή ήταν κατηγορηματικά αντίθετη, στο τέλος πείστηκε από τα επιχειρήματα του πατέρα της.

Μια εβδομάδα αργότερα η μεγάλη Λευκή Αρκούδα ήρθε για να πάρει την κοπέλα και μαζί ταξιδέψανε πολύ δρόμο. Κάποια στιγμή έφτασαν σε έναν απότομο λόφο όπου η Αρκούδα χτύπησε μια φορά και μια πόρτα εμφανίστηκε που οδηγούσε σε ένα πολυτελές κάστρο. Μπαίνοντας μέσα, τους περίμενε ένα πλουσιοπάροχο τραπέζι και η Αρκούδα έδωσε στη κοπέλα ένα ασημένιο καμπανάκι και της είπε πως ότι και να θελήσει θα το έχει μόλις το χτυπήσει.

Αφού έφαγε και ήπιε, νύσταξε και κουνώντας το καμπανάκι βρέθηκε σε μία υπερπολυτελή κρεβατοκάμαρα. Με το που ξάπλωσε και έσβησε το φως ένας άντρας ήρθε και ξάπλωσε στο πλάι της. Ήταν η μεγάλη Λευκή Αρκούδα που άλλαξε από τη μορφή του θηρίου. Έτσι και συνεχίστηκαν τα πράγματα ευχάριστα για ένα διάστημα, με την κοπέλα να μην έχει δει ποτέ τον άνδρα αφού ερχόταν αφού έσβηνε το φως και σηκωνόταν πριν ξημερώσει.

Μετά από λίγο καιρό η κοπέλα άρχισε να θλίβεται γιατί πέρναγε όλη τη μέρα μόνη της μακριά από την οικογένειά της. Όταν κάποια στιγμή το συζήτησε με την Αρκούδα, αυτή της αποκρίθηκε πως θα την πάει να επισκεφτεί την οικογένειά της υπό την προϋπόθεση πως δεν θα μιλήσει μόνη με τη μητέρα της αλλά μόνο μαζί με άλλους παρόντες γιατί αλλιώς θα φέρει κακοτυχία και στους δύο.

Έτσι λοιπόν και έγινε. Η χαρά όλων μόλις είδανε την κοπέλα ήτανε μεγάλη καθώς και η ευγνωμοσύνη τους που χάρη στη μικρή κόρη τώρα ζούσαν μια πλουσιοπάροχη και ξέγνοιαστη ζωή. Άρχισαν να μιλάνε και να λένε τα νέα τους ώσπου κάποια στιγμή η μητέρα έκανε αυτό ακριβώς που προέβλεψε η Αρκούδα. Η κοπέλα στην αρχή αντιστάθηκε ωστόσο στο τέλος υπέκυψε στις πιέσεις της να μιλήσουν ιδιαιτέρως. Στο δωμάτιο που πήγαν, την ανάγκασε να της εξιστορήσει ακριβώς όσα συνέβησαν. Αφού ολοκλήρωσε, η μητέρα της την προειδοποίησε πως είναι πολύ πιθανό να κοιμήθηκε με ένα Τρολ και της είπε πως θα της δώσει ένα κερί, το οποίο θα κρύψει στον κόρφο της και θα το ανάψει το βράδυ για να βεβαιωθεί με ποιον κοιμάται. Την συμβούλεψε μάλιστα να προσέξει να μην πέσει καμία σταγόνα πάνω του.

Το βράδυ η μεγάλη Λευκή Αρκούδα ήρθε να τη πάρει και να γυρίσουν πίσω. Στο δρόμο τη ρώτησε αν όλα είχαν γίνει όπως τα είχε προβλέψει και τη προειδοποίησε για

ακόμα μία φορά να μην ακούσει τυχόν τις συμβουλές της μητέρας της γιατί θα έφερνε κακή τύχη και στους δυο τους. Το ίδιο βράδυ όμως, όταν άκουσε τον άνδρα να κοιμάται, άναψε το κερί που της έδωσε η μητέρα της και αντίκρυσε τον πιο όμορφο πρίγκιπα που είχε δει ποτέ. Αμέσως, τον ερωτεύθηκε και νόμιζε πως δε θα μπορέσει να ζήσει αν δεν τον φιλήσει την ίδια κιόλας στιγμή. Έτσι λοιπόν όπως έγειρε να τον φιλήσει τρεις καυτές σταγόνες κεριού έπεσαν στο πουκάμισό του και τον ξύπνησαν.

Μόλις εκείνος συνειδητοποίησε τι έγινε, της φώναξε πως δεν έπρεπε να το έχει κάνει αυτό γιατί αν άντεχε μονάχα ένα χρόνο υπό αυτές τις συνθήκες, θα ελευθερωνόταν από τη κατάρρα της μητριάς του, που τον έκανε Λευκή Αρκούδα. Τώρα θα έπρεπε να φύγει και να πάει σε ένα κάστρο Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης και να παντρευτεί μια πριγκίπισσα της οποίας η μύτη έχει μήκος τρεις πήχες.

Η κοπέλα έκλαψε αλλά δε μπορούσε να αλλάξει την κατάσταση, τον παρακάλεσε λοιπόν να της πει τον δρόμο για το κάστρο, ώστε να τον βρει, αλλά εκείνος της αποκρίθηκε πως δεν μπορεί να της πει κάτι άλλο πέρα του ότι βρίσκεται Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης. Το επόμενο πρωί ξύπνησε πάνω στο χορτάρι και ο πρίγκιπας με το παλάτι του δεν φαίνονταν πουθενά. Άρχισε να περπατάει και το ταξίδι της διήρκεσε μέρες ώσπου συνάντησε μια γριά μάγισσα που ακούγοντας την ιστορία της, της δάνεισε το άλογό της και της έδωσε ένα χρυσό μήλο.

Με το άλογο ταξίδεψε αρκετά και στο δρόμο της συνάντησε δύο γριές μάγισσες οι οποίες και ακούγοντας την ιστορία της, της έδωσαν ακόμα μία χρυσή χτένα λαναρίσματος και ένα χρυσό ροδάκι. Στην αναζήτησή της, ταξίδεψε με τον Ανατολικό Άνεμο, τον Δυτικό Άνεμο και τον Νότιο Άνεμο και κανένας τους δεν ήξερε πως να την πάει στον προορισμό της. Τέλος έφτασε στο σπίτι του Βόρειου Ανέμου που ήταν και δυνατότερος από όλους και της υποσχέθηκε να την πάει εκεί που ήθελε μιας και ήταν ο μόνος που είχε ξανά ταξιδέψει τόσο μακριά.

Πράγματι με τον Βόρειο Άνεμο έφτασε Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης όπου και κάθισε κάτω από ένα παράθυρο του κάστρου. Από εκεί, την είδε η πριγκίπισσα με τη μακριά μύτη να παίζει με το χρυσό της μήλο και της ζήτησε να το αγοράσει. Η κοπέλα θέλησε για πληρωμή μία νύχτα μόνη με τον πρίγκιπα που θα γινόταν άντρας της. Έτσι και έγινε, η πριγκίπισσα πήρε το μήλο της και άφησε τη κοπέλα να περάσει τη νύχτα με τον μέλλοντα σύζυγό της. Αυτό όμως που δεν της είχε πει ήταν ότι έδωσε στον πρίγκιπα να πιεί υπνωτικό. Πράγματι όσο κι αν έκλαιγε ή προσευχόταν η κοπέλα όλο το βράδυ, δεν μπόρεσε να τον κουνήσει ούτε λίγο.

Την επόμενη μέρα εκτυλίχθηκε η ίδια ιστορία μόνο που στη θέση του χρυσού μήλου ήταν η χρυσή χτένα λαναρίσματος. Την τρίτη ημέρα, όσο η πριγκίπισσα διαπραγματευόταν με τον ίδιο τρόπο το χρυσό ροδάνι, κάποιοι χριστιανοί που μένανε δίπλα στο δωμάτιο του πρίγκιπα τον ενημέρωσαν πως εδώ και δύο βράδια μια γυναίκα κλαίει και προσεύχεται να ξυπνήσει αλλά εκείνος δεν το κάνει. Υποψιασμένος λοιπόν ο πρίγκιπας, αποφεύγει εκείνη τη φορά να πει το υπνωτικό της αρραβωνιαστικιάς του και το βράδυ όταν ήρθε η κοπέλα τον βρήκε ξύπνιο και του αφηγήθηκε όλο της το ταξίδι.

Χαρούμενος ο πρίγκιπας, της είπε πως τώρα πια δεν είχε σκοπό να παντρευτεί καμία άλλη εκτός από εκείνη. Της ανέλυσε λοιπόν το σχέδιό του για να μπορέσει να τη κάνει γυναίκα του.

Πριν τον γάμο, έδειξε σε όλους ένα πουκάμισο με τρεις μαγεμένους λεκέδες, που μπορούσαν να αφαιρεθούν μόνο από χριστιανικό λαό, και ανέφερε πως άξια να γίνει γυναίκα του θα είναι μόνο αυτή που θα καταφέρει να καθαρίσει το πουκάμισο. Πράγματι, όσο κι αν προσπάθησε η πριγκίπισσα, απλά έκανε τα πράγματα χειρότερα αφού η ίδια ήταν Τρόλ. Πήραν σειρά όλα τα Τρόλ του κάστρου μα κανείς δεν τα κατάφερε, τότε ο πρίγκιπας ζήτησε να φέρουν την ικέτισσα κοπέλα που κάθεται έξω από το κάστρο και πράγματι εκείνη καθάρισε κατευθείαν το ρούχο. Έτσι ο πρίγκιπας ανακοίνωσε μπροστά σε όλους πως αυτή θα γίνει γυναίκα του. Από την οργή τους, όλα τα Τρόλ, έσκασαν επί τόπου και κανένας δεν ξανάκουσε ποτέ γι' αυτά. Όσο για τον πρίγκιπα και τη γυναίκα του, ελευθέρωσαν τον χριστιανικό λαό που ήταν φυλακισμένος σε εκείνα τα μέρη και έφυγαν για πάντα μακριά από το παλάτι που βρισκόταν Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης (Moe & Asbjørnsen, 1914).

4.6.2 Κοινά σημεία και διαφορές σε σχέση με τον παραμυθιακό τύπο ΑΤ 425

Το παραμύθι Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης αρχίζει με ένα τρόπο που είναι πολύ χαρακτηριστικός και αν κανείς διάβαζε μόνο την αρχή της ιστορίας θα μπορούσε να πει πως θυμίζει ιδιαίτερα τη πλοκή της ιστορίας του Έρωτα και της Ψυχής. Ωστόσο στη πορεία η ιστορία διαφοροποιείται αρκετά αν και ακολουθεί όλα τα σημεία του τύπου 425 των Aarne – Thompson. Συγκεκριμένα η ηρωίδα παντρεύεται ένα θηρίο που τη νύχτα έχει τη μορφή ανθρώπου κατά το «Σύντροφος Τέρας» ΑΤ 425 I, μετά με τη πρόωγη αποκάλυψη της μορφής του τον ελευθερώνει από τα μάγια που

τον δένουν ακριβώς όπως περιγράφεται στο «Ξεμάγεμα του Τέρατος» AT 425 II, έπειτα οι πρόωρες ενέργειές της την οδηγούν στην «Απώλεια του Συζύγου» AT 425 III, στη συνέχεια δέχεται αντικείμενα από γριές γυναίκες και αναζητάει βοήθεια από τους ανέμους στην «Αναζήτηση του Συζύγου» AT 425 IV, ενώ τελικά με τα χρυσά της αντικείμενα εξαγοράζει τρεις νύχτες μαζί του και τον ξανακερδίζει στην «Ανάκτηση του Συζύγου» AT 425 V (Aarne & Thompson, 1961: 140).

Το παραμύθι και σε αυτή την εκδοχή δίνει έμφαση στην ομορφιά της ηρωίδας που συνοδεύεται για άλλη μία φορά από τον επίμονο, αποφασιστικό χαρακτήρα και μια διάθεση να θυσιαστεί για τους άλλους. Εδώ η οικογένεια της ηρωίδας πασχίζει να βιοποριστεί και ο πατέρας φαίνεται να προσπαθεί να την πείσει να τους χαρίσει ένα καλύτερο μέλλον, ακόμα και με τίμημα τη ζωή της. Παρά την επιμονή τους να πάει η κοπέλα με το θηρίο, όταν τη βλέπουν να γυρνάει είναι όλοι χαρούμενοι και ευγνώμονες για τη θυσία της. Η επίσκεψη αυτή όμως γίνεται η αφορμή η ηρωίδα να ενδώσει στην περιέργειά της, μετά από τις παραινέσεις της μητέρας της. Η περιέργεια αυτή γίνεται ξεκάθαρο πως είναι μόνο φορέας δεινών. Ιδιαίτερες είναι οι αναφορές σε στοιχεία υπερφυσικά (*Τρολ*) και σε πρόσωπα που ανήκουν στον *Χριστιανικό Λαό* καθώς και αναφορές σε επίκληση του θείου στοιχείου μέσα από την προσευχή.

ΜΕΡΟΣ Γ' ΕΥΡΗΜΑΤΑ

5. Ανάλυση – Σύγκριση των παραμυθιών που σχετίζονται με την Πεντάμορφη και το Τέρασ. Οι παιδαγωγικές αρχές που αποκαλύπτονται σε διάφορες εκδοχές του γνωστού παραμυθιού

Κάθε μύθος και παραδοσιακή ιστορία καθρεπτίζει την κοινωνία από την οποία προέρχεται. Είναι μία προέκταση αυτής και παρέχει σημαντικά στοιχεία για τις αξίες, τα δεδομένα και τις παιδαγωγικές αρχές της. Στη συνέχεια ακολουθεί μια ανάλυση των ανωτέρω μύθων και η μεταξύ τους σύγκριση. Συνεξετάζονται τα κοινά στοιχεία που συναντώνται σε τόσο διαφορετικά μέρη του πλανήτη και σε τόσο διαφορετικές εποχές. Τα στοιχεία αυτά έχουν αντληθεί από τις διαφορετικές εκδοχές του γνωστού παραμυθιού. Με σκοπό την βέλτιστη οργάνωση του κειμένου τα εξεταζόμενα στοιχεία έχουν ομαδοποιηθεί σε έξι κατηγορίες και θα ερμηνευθούν με τη σειρά. Οι κατηγορίες αυτές έχουν ως εξής: Α) Ο Χαρακτήρας της Ηρωίδας, Β) Η Ομορφιά, Γ) Ο Ρόλος του Παιδιού και της Μητέρας, Δ) Ο Γάμος, Ε) Ο Ρόλος της Αδερφής, ΣΤ) Η Σχέση με το Θεό. Τα στοιχεία αυτά ίσως δίνουν και μια μαρτυρία για το κοινό ανθρώπινο βίωμα καθώς, όπως υποστηρίζει ο Carl Jung, τα παραμύθια αποκαλύπτουν με έναν μοναδικό τρόπο το Συλλογικό Ασυνείδητο ενός ανθρώπου (Αυδίκος, 1995: 73).

Α. Ο Χαρακτήρας της Ηρωίδας

Η προσωπικότητα της πρωταγωνίστριας είτε αυτή ονομάζεται Πεντάμορφη είτε Senkereng διακρίνεται από κάποιες αρχές που μένουν σχεδόν αμετάβλητες στο πέρασμα του χρόνου. Συγκεκριμένα, η ηρωίδα χαρακτηρίζεται από: εργατικότητα, υπομονετικότητα, υπακοή, ανεξαρτησία και ισχυρογνωμοσύνη, σεβασμό στον γονέα και τον θεό, αυτοθυσία για το κοινό καλό και ευγνωμοσύνη για αυτά που έχει.

Μια νέα κοπέλα λοιπόν, της εκάστοτε εποχής, που ανατρέφεται και γαλουχείται με αυτό το πρότυπο συμπεριφοράς, μαθαίνει να υπακούει στους γονείς της, να δέχεται ως αυτονόητη την δική της αυτοθυσία και να μην έχει απαιτήσεις από τον σύζυγο που είναι κοινωνικά αυτονόητο πως θα πρέπει να αποκτήσει. Αντίθετα κάθε φορά που θα σκύβει το κεφάλι και θα εργάζεται παραπάνω θα γίνεται και πιο θαυμαστή στην κοινότητά της, καθώς οι αξίες που μετράνε είναι η εργατικότητα, η υπομονή, η γονιμότητα και η υποταγή στον πατέρα ή τον άνδρα. Εξάλλου στην ινδική παράδοση ο πατέρας δεν ήξερε πως η κόρη του έμελλε να παντρευτεί ένα φίδι. Εκείνη όμως που

το γνώριζε δεν αντέδρασε επειδή προτεραιότητά της ήταν να διαφυλάξει τη δική του φήμη.

Η Πεντάμορφη επιλέγει αυτοβούλως να πάει στη θέση του πατέρα της και αρνείται εξ αρχής σοβαρές και επικερδής προτάσεις γάμων ώστε να μείνει να τον προσέχει, σηκώνεται από πρωίας για να μαγειρέψει και να καθαρίσει ώστε να ζήσει άνετα η οικογένειά της, θυσιάζεται για να σωθεί η ζωή του πατέρα της, έχει μόνη επιθυμία να επιστρέψει για να τον δει έστω και για λίγο χρονικό διάστημα και πείθεται από τις αδερφές της να μείνει λίγο παραπάνω κατά την επίσκεψή της, αφού συγκινείται στην ιδέα πως αυτές έχουν αλλάξει χαρακτήρα. Βέβαια, όπως αναφέρει και ο Αμερικάνος λαογράφος Άλαν Ντάντες, η τόσο στενή σχέση της Πεντάμορφης με τον πατέρα της και ο ισχυρός δεσμός τους, που την κάνει να θυσιάσει τη ζωή της για τη δική του, μπορεί να ερμηνευθεί ως μια ιστορία οιδιπόδειου συνδρόμου το οποίο όμως εν τέλη η ηρωίδα καταφέρνει να ξεπεράσει μεταφέροντας τα συναισθήματά της σε ένα Τέρας που αργότερα μεταμορφώνεται σε σύζυγό της, κατά τα όσα διακρίνει ο Μπρούνο Μπετελχάιμ (Dundes, 1991: 76).

Η σχέση της ηρωίδας στο παραμύθι *Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης* με την οικογένειά της είναι αρκετά διαφορετική με αυτή της Πεντάμορφης αφού η αγάπη που τρέφει ο πατέρα της για τα χρήματα είναι έκδηλη από πολύ νωρίς στην αφήγηση και η προθυμία της κόρης να θυσιαστεί για την οικογένειά της δεν θυμίζει καθόλου την αυτοθυσία που επιδεικνύει η Πεντάμορφη. Ωστόσο η αρετή της διαγράφεται μέσα από την επιμονή της στην αναζήτηση του χαμένου της εραστή και την θριαμβευτική της νίκη στον καθαρισμό του πουκαμίσου που κανένα Τρολ δεν μπόρεσε να ξελεκιάσει η οποία εν τέλει φέρνει και την κάθαρση για τον αναγνώστη.

B. Η Ομορφιά

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της ηρωίδας που τονίζεται σχεδόν σε κάθε παραμύθι είναι η ομορφιά που την ξεχωρίζει από όλες τις άλλες κοπέλες και κάνει ακόμα και τη θεά του κάλους να τη ζηλέψει. Η Πουλιτσίδου αναφέρει πως ο συγκεκριμένος τύπος πρωταγωνίστριας έχει την ομορφιά άρρηκτα συνδεδεμένη με τον καλοσυνάτο και ευσεβή της χαρακτήρα, σε σημείο πολλές φορές ο λόγος για τον οποίο η κοινωνία έχει υιοθετήσει για εκείνη τον τίτλο της «πιο όμορφης» να είναι οι καλές και αγαθές της πράξεις (Πουλιτσίδου, 2017: 66). Είναι πραγματικά ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γεγονός πως αν και κάθε ιστορία επαινεί την ωραιότητα της ηρωίδας, πουθενά δεν αναφέρονται

συγκεκριμένα εξωτερικά χαρακτηριστικά που να προσδιορίζουν την πηγή του κάλους της. Επομένως η θεωρία της Πουλτισίδου φαίνεται να έχει βάση και στο παρόν δείγμα παραμυθιών.

Η σκέψη όμως αυτή μπορεί να ερμηνευτεί και αντιστρόφως, συγκεκριμένα στην εξέταση της χαμένης ομορφιάς από την Τριανταφύλλου όπου επισημαίνεται πάλι η σύνδεση του εξωτερικού κάλλους με τις εσωτερικές χάρες, η οπτική είναι κάπως διαφορετική. Η συγγραφέας, εστιάζει στη μοναδική ομορφιά της πρωταγωνίστριας ή του πρωταγωνιστή που χάνεται με μια κατάρα ή κάποιο ξόρκι που την ή τον δεσμεύει σε μια ζωή ασχήμιας εκφρασμένη μέσα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά κάποιου ζώου και προκαλεί μεγάλη ταραχή στους πρωταγωνιστές και το περιβάλλον τους. Η ταύτιση, λοιπόν, της εξωτερικής εμφάνισης με τον εσωτερικό κόσμο στοχοποιεί, ίσως βέβαια ασυνείδητα, τους ανθρώπους που δεν έχουν γεννηθεί με χαρακτηριστικά που ταιριάζουν στον κλασικό ορισμό της ομορφιάς καταδικάζοντάς τους πάντα σε μία υποδεέστερη θέση αφού η κοινωνία θα τους ταυτίζει με κακόβουλους και πονηρούς ανθρώπους (Τριανταφύλλου, 2020: 327, 328).

Γ. Ο Ρόλος του Παιδιού και της Μητέρας

Ένα τρίτο στοιχείο που επαναλαμβάνεται σε μεγάλο μέρος των μύθων που εξετάστηκαν είναι η σχέση της μητέρας με το παιδί καθώς και η κοινωνική θέση της μητέρας αλλά και του παιδιού αντίστοιχα.

Ξεκινώντας από την ίδια την ηρώίδα μπορεί κανείς να παρατηρήσει πως αναγκάζεται να παντρευτεί ένα πλάσμα που δεν μπορεί φαινομενικά να της προσφέρει τίποτα είτε επειδή είναι εντολή του πατέρα της είτε γιατί είναι η μόνη της επιλογή για να σώσει τον γονιό της. Όσον αφορά το τελευταίο παράδειγμα, υπάρχουν στα δείγματα από την Κίνα, την Γαλλία και τη Νορβηγία τρεις πολύ ενδιαφέρουσες περιπτώσεις όπου το παραμύθι καθρεπτίζει την ηθική της κοινωνίας που το αφηγείται και αυτή η ηθική αποδεικνύεται πολύ διαφορετική αν και πάντα καταλήγει στο ίδιο αποτέλεσμα.

Στις εκδοχές αυτές, όταν το τέρας ή το θηρίο ζητάει την κόρη, οι αντιδράσεις των γονέων είναι εντελώς διαφορετικές. Στην ιστορία της Πεντάμορφης, ο πατέρας είναι αποφασισμένος να πεθάνει ο ίδιος παρά να αφήσει την κόρη του να θυσιαστεί για αυτόν, ενώ η γριά της εθνικότητας Κουτσόνγκ θλίβεται πολύ με την επερχόμενη θυσία μιας εκ των κορών της αλλά δεν εξετάζει καν το ενδεχόμενο να πάρει εκείνη τη θέση

της, ενώ στη Νορβηγική εκδοχή, ο πατέρας είναι αυτός που εν τέλει πείθει την διστακτική του κόρη να θυσιαστεί.

Οι κόρες σε κάθε περίπτωση καταλήγουν, είτε αυτοβούλως είτε με κάποια παρότρυνση, να θυσιάζονται για την οικογένειά τους. Μέσα από αυτό το απλό μα επαναλαμβανόμενο μοτίβο φαίνεται ότι ο σεβασμός στον γονέα είναι αυτονόητος και αξιόπαινος. Αντίθετα ο σεβασμός προς το παιδί και ιδιαίτερα στη μικρότερη κόρη δεν είναι κάτι που αυτονόητα της οφείλεται αλλά ούτε και κατακτιέται με δικά της μέσα. Στη θέση του σεβασμού η πλοκή συνήθως παραθέτει την ανταμοιβή της θυσίας της κοπέλας με την αναπάντεχα πλουσιοπάροχη ζωή που της έχει εξασφαλίσει ο άντρας της, τη κοινωνική αποδοχή που επιφέρει ο συνετός της χαρακτήρας και τη γέννηση του τέκνου της.

Η δημιουργία απογόνων θεωρείται μεγάλο μέρος ενός επιτυχημένου γάμου. Το παιδί εξάλλου, στους περισσότερους μύθους, φαίνεται να είναι ο μοναδικός προορισμός για κάθε ζευγάρι. Συγκεκριμένα τα ζευγάρια που δε μπορούσαν να τεκνοποιήσουν μεταχειρίζονταν ακόμα και μαγεία για να το καταφέρουν. Ο Μερ ακλής περιγράφει πολύ χαρακτηριστικά τη σχέση αυτή του γάμου με σκοπό την τεκνοποίηση. Λέει λοιπόν πως αρκετές φορές ο λόγος για τον οποίο τελείται ένας γάμος δεν είναι άλλος από την εξασφάλιση απογόνων. Σχολιάζει την έκταση που έχει το εγχείρημα της εξασφάλισης μιας γυναίκας σε ένα παραμύθι η οποία μπορεί να καταλαμβάνει και το μεγαλύτερο μέρος του και πρέπει να ολοκληρωθεί με το επόμενο στάδιο της παραδοσιακής νοοτροπίας για τον γάμο που είναι η γέννηση παιδιών. Στις περιπτώσεις που αυτό δε συμβαίνει, παρατηρούνται συμπεριφορές όπως εχθρότητα του συζύγου προς τη γυναίκα του γιατί αυτή δε μπόρεσε να παράγει απογόνους αλλά και η παροχή στέγης σε ζώα ή αντικείμενα που παίρνουν επί της ουσίας τη θέση των ανύπαρκτων παιδιών (Μερ ακλής, χ.χ. : 170).

Στις ιστορίες των δειγμάτων παρατηρούνται πολλαπλά ζευγάρια που πασχίζουν να κάνουν ένα παιδί έστω και χρησιμοποιώντας μαγικά μέσα. Ακόμα και αν το παιδί που γεννιόταν από αυτές τις παράδοξες πρακτικές είχε τη μορφή φιδιού το ζευγάρι δεν το εγκατέλειπε και το μεγάλωνε σαν κάθε άλλο· τόσο σημαντικό παρουσιάζεται το παιδί στην οικογένεια. Δεν είναι ακόμα λίγες οι περιπτώσεις που ο άνδρας αναζητά τη σύζυγό του με βασικό γνώμονα τη γονιμότητά της. Η Δαμιανού μιλά για την σημασία της ομορφιάς στην κοινωνία. Η μητέρα όμορφων τέκνων, ακόμη και εάν είναι ατιμασμένη, ή ακόμη και εάν προέρχεται από ταπεινή καταγωγή, μπορεί να ανέλθει κοινωνικά επειδή προσφέρει άξιο διάδοχο στον σύζυγό της (Δαμιανού, 1989:

130). Εξάλλου ο δεσμός με το πανέμορφο παιδί του είναι αυτός που εμφανίζει εν τέλη και τον Bulane.

Στα παραμύθια που παρουσιάστηκαν, η Senkereng ανταμείβεται για τον σεμνό και εργατικό της χαρακτήρα, καθώς αποκαλύπτεται πως ο άντρας της είναι ένας πανέμορφος αρχηγός ενός μεγάλου και εύπορου χωριού που της χαρίζει έναν εξίσου πανέμορφο γιο. Συνεπώς τα παιδιά είναι ευλογία και αυτοσκοπός για μια νεαρή κοπέλα που θέλει έναν διακεκριμένο σύζυγο και μπορούν να προκύψουν μόνο μέσα από πολύ υπομονή και αυτοθυσία της μητέρας στην οποία και θα χρωστάνε αργότερα τη ζωή τους ευγνωμονώντας ή σώζοντάς τη με διάφορους τρόπους (Δαμιανού, 1989). Θα μπορεί δηλαδή η μητέρα να διαχειρισθεί δικαιωματικά τις ζωές τους όπως εκείνη νομίζει καλύτερα, σαν άλλη MaMonyohe ή Αφροδίτη. Η γυναίκα λοιπόν σε όλες αυτές τις ιστορίες φαίνεται να αποκτά αξία και δύναμη μόνο όταν έχει παιδιά. Ως μητέρα ενός αγοριού μπορεί να βασανίσει ή να υποτάξει την νύφη της ώστε να κάνει τον γιό της ευτυχισμένο. Είναι λοιπόν ξεκάθαροι οι ρόλοι και οι στόχοι των γυναικών σε αυτές τις κοινωνίες.

Δ. Ο Γάμος

Οι Αγγελουπούλου και Μπρούσκου αναφέρουν ακόμα πως στον τύπο 425 (Aarne & Thompson, 1961: 140) βλέπουμε συχνά δύο γάμους, έναν στην αρχή και έναν στο τέλος της ιστορίας. Το γεγονός αυτό το εξηγούν λέγοντας πως ο πρώτος αναφέρεται στην πρώτη σωματική ένωση του ζεύγους ενώ με τον δεύτερο σφραγίζεται η ένωσή τους ως ζευγάρι στα μάτια της κοινωνίας, αφού πλέον και τα δύο μέρη είναι ισότιμα, φέροντας δηλαδή συνήθως και οι δύο ανθρώπινη μορφή (Αγγελουπούλου & Μπρούσκου, 1999: 765)

Η Ψυχή βέβαια επιβραβεύεται η ίδια με αθανασία ως άλλος Ηρακλής μετά από την τέλεση των άθλων που της βάζει η ζηλόφθονη θεότητα που αυτή τη φορά είναι η Αφροδίτη και όχι η Ήρα. Επιβραβεύεται γιατί μετανόησε πραγματικά και αγωνίστηκε να κερδίσει τον άνδρα που από δικό της λάθος έχασε. Ή τουλάχιστον έτσι ερμηνεύει τα δεδομένα ο Απουήλιος. Στην ιστορία αυτή βλέπουμε έναν χρησμό που μιλά για έναν ερπετόμορφο, τρομερό σύντροφο που φοβούνται ακόμα και οι ίδιοι οι θεοί.

Οι ερπετόμορφοι σύντροφοι είναι κοινό σημείο σε όλους τους παραπάνω μύθους. Κοινό σημείο επίσης είναι και ο γάμος της όμορφης και ανήμπορης κοπέλας με αυτόν

τον τερατόμορφο σύζυγο ο οποίος το βράδυ μεταμορφώνεται σε άντρα (Aarne & Thompson, 1961: 142, 143). Η μετατροπή του πρωταγωνιστή σε θηρίο την ημέρα και άνδρα τη νύχτα είναι πολύ ενδιαφέρουσα για τις Αγγελοπούλου και Μπρούσκου οι οποίες διακρίνουν την κοινωνική υπόσταση που έχει η παρουσία του άνδρα τη μέρα και την ερωτική διάσταση της παρουσίας του το βράδυ. Ακόμα παρατηρούν πως το μοτίβο αυτό είναι αντίθετο με άλλα παραμυθιακά μεταφυσικά όντα τα οποία είναι κανονικοί άνθρωποι τη μέρα και παίρνουν θανατηφόρες μορφές τη νύχτα. Έτσι, σύμφωνα με τις ερευνήτριες, δίνεται έμφαση στην δύναμη του έρωτα που ημερεύει τα άγρια και είναι αλληλένδετος με την ανθρώπινη εμπειρία (Αγγελοπούλου & Μπρούσκου, 1999: 767).

Εξετάζοντας το ρόλο της Ψυχής στην προαναφερθείσα ιστορία, οι Αγγελοπούλου και Μπρούσκου, καταλήγουν πως το ταξίδι της Ψυχής σε αναζήτηση του Έρωτα διαφέρει κατά πολύ από μεταγενέστερες εκδοχές αφού η ίδια βιώνει έναν συμβολικό θάνατο πηγαίνοντας στον Άδη για να βρει τον σύζυγό της, εκφράζοντας έτσι το δίπολο του έρωτα με το θάνατο που έχει απασχολήσει πολλούς διανοούμενους ανά τους αιώνες. Σε νεότερες εκδοχές της ιστορίας όμως – όπως στο *Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης* – το ταξίδι της ηρωίδας παίρνει μια πολύ διαφορετική χροιά αφού καθρεπτίζει κοινωνικά στερεότυπα για τον ρόλο της γυναίκας σε ότι αφορά τον άνδρα, η οποία καταλήγει να τον σώζει, να τον θρέφει, να τον περιθάλπει ή ακόμα και να είναι υπεύθυνη για την ίδια του τη ζωή (Αγγελοπούλου & Μπρούσκου, 1999: 767, 768).

Καθίσταται λοιπόν σαφής η σημαντική θέση που λαμβάνουν τα κοινωνικά πρότυπα στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης ήδη από την παιδική ηλικία. Ένα αγόρι, επί παραδείγματι, που μεγάλωνε με τέτοιες ιστορίες λάμβανε ερεθίσματα πως μια γυναίκα πρέπει να έχει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά για να θεωρηθεί ενάρετη και επομένως αξία της προσοχής του. Με μια κοπέλα η οποία δεν θα ακολουθούσε τις συμβουλές των μεγαλύτερών της, δεν θα επιδείκνυε την αντίστοιχη εργατικότητα, υπομονετικότητα ακόμα και στις τυχόν αγγαρείες που θα της έβαζε η μητέρα του και δεν θα θυσιάζε την ίδια της τη ζωή για κάποιον άλλον θα ήταν ακατάλληλη για σύζυγος και μητέρα. Ένας γάμος μαζί της λοιπόν, δε θα μπορούσε να είναι ποτέ πετυχημένος.

E. Ο Ρόλος της Αδερφής

Σε πολλά παραμύθια πέρα από την πρωταγωνίστρια που αποτελεί το παράδειγμα προς μίμηση για τον ακροατή, υπάρχει και η μορφή της αδερφής - ή των αδερφών - η

οποία έρχεται να καταλάβει έναν εντελώς διαφορετικό ρόλο ο οποίος συνήθως περιέχει τα χαρακτηριστικά της ζήλιας, της αλαζονείας, της περιφρόνησης και της πλεονεξίας.

Η πρωταγωνίστρια είναι γνωστή, πέρα από την ομορφιά της, για τις αρετές της, που δεν είναι άλλες από την εργατικότητα, τη νοικοκυροσύνη, τον σεβασμό προς τους άλλους και τον υπάκουό της χαρακτήρα. Στον αντίποδα, η αδελφή της ηρωίδας που δεν διαθέτει αυτά τα χαρίσματα θα πληρώσει ακριβώς την απληστία και την αλαζονεία της (Δαμιανού, 1989: 72,73). Θεωρείται λοιπόν δεδομένο το ότι οι αλόγιστες ή εγωιστικές πράξεις θα οδηγήσουν εν τέλη σε τραγικές συνέπειες. Συνεπώς κάθε κοπέλα που δε θέλει να τιμωρηθεί θα πρέπει να προσέξει πολύ τις πράξεις της και να μη βάζει ποτέ τον εαυτό της σαν προτεραιότητα.

Η αυτοθυσία και η καλοσύνη της μικρότερης κόρης της γριάς επιβραβεύεται με έναν βασιλικό γάμο, ενώ η άπληστη αδερφή της πεθαίνει. Ο γιός και η νύφη του βραχμάνου επιβραβεύονται για την συμπεριφορά τους ως πρότυπο, υπάκουο στους γονείς, ζευγάρι με την κοινωνική τους παραδοχή. Η απόλυτη έκφραση της επιτυχίας λοιπόν είναι η αναγνώριση αξίας από τον κοινωνικό περίγυρο του οποίου και η άποψη είναι ιδιαίτερα σημαντική. Ακόμα με τη στάση τους οι αδερφές της Πεντάμορφης που αποτελούν ξεκάθαρο παράδειγμα προς αποφυγή, ωθούν έμμεσα τον αναγνώστη στην εκτίμηση της πραγματικής αξίας των οικογενειακών δεσμών. Ένα τρανταχτό παράδειγμα είναι η πλεονεξία των αδερφών που ζητούσαν πολλά υλικά αγαθά από τον πατέρα τους καθώς αυτός θα επέστρεφε από το ταξίδι του, χωρίς να σκεφτούν την δύσκολη θέση στην οποία τον έθεταν, ξενίζοντας έτσι τον αναγνώστη. Η στάση δε της Πεντάμορφης να ζητήσει ένα τριαντάφυλλο, ώστε να μη βάλει σε οικονομική δυσκολία τον πατέρα της, κάνει την αντίθεση ακόμα πιο κραυγαλέα.

Στη μελέτη της για το θέμα της τιμωρίας της απληστίας αλλά και της επιβράβευσης του πνεύματος της προσφοράς και της σύνεσης, η Ρεμπατσουλέα, αναλύοντας ιστορίες που έχει συλλέξει ο Μέγας, διακρίνει πως στη λαϊκή παράδοση υπάρχει το μοτίβο της απόδοσης τιμής στους ήρωες και τις ηρωίδες που επιδεικνύουν εργατικό και υπομονετικό χαρακτήρα ενώ η τιμωρία που βρίσκει όσους επιδεικνύουν απληστία είναι συχνά παρόμοια με το κακό που οι ίδιοι ήταν διαθέσιμοι να προξενήσουν στους άλλους για να γίνουν πιο πλούσιοι (Ρεμπατσουλέα, 2012: 46,47).

Τέλος, το βασικότερο ηθικό δίδαγμα της ιστορίας που μέχρι σήμερα είναι σχεδόν συνώνυμο με την ιστορία της Πεντάμορφης και του Τέρατος είναι πως κανείς δε θα έπρεπε να κρίνεται από την εξωτερική του εμφάνιση και κατ' επέκταση από τη κοινωνικοοικονομική του θέση. Οι αδερφές της Πεντάμορφης όταν ήταν πλούσιες

διακήρυτταν πως δεν πρόκειται να παντρευτούν κάποιον που δεν είναι κόμης ή δούκας αλλά και εν τέλει όταν έχασαν την περιουσία τους δεν παντρεύτηκαν κάποιον για τον ευγενή του χαρακτήρα αλλά για την ομορφιά ή την εξυπνάδα του. Ακόμα και η πρωταγωνίστρια φαίνεται να πέφτει σε αυτή τη παγίδα αφού επί σειρά μηνών αρνείται τον γάμο με το Τέρας μόνο λόγω της εξωτερικής του εμφάνισης, αν και παραδέχεται ότι της κρατά καλή συντροφιά,. Η διαφορά με τις αδερφές της ωστόσο έγκειται στο ότι εκείνη συνειδητοποιεί τα λάθη της και είναι πρόθυμη να παραβλέψει την εξωτερική εμφάνιση του Τέρατος ενώ εκείνες, όπως προοικονομεί ο αφηγητής δε θα το κάνουν ποτέ.

Τα πρότυπα λοιπόν που παρουσιάζουν οι μύθοι αυτοί είναι εκ διαστάσεως αντίθετα. Το τέλος δε που απολαμβάνουν είναι πέρα από κάθε αμφιβολία συνδεδεμένο με τις αποφάσεις και τις ενέργειές τους, ώστε πολύ εύκολα ο ακροατής μπορεί να συνδυάσει τις περιστάσεις και να υιοθετήσει, έστω και ασυνείδητα, την συμπεριφορά που σύμφωνα με το παραμύθι θα του προσφέρει το θεμιτό αποτέλεσμα.

ΣΤ. Η Σχέση με το Θείο

Τα δείγματα προέρχονται από πολύ διαφορετικά περιβάλλοντα και αναδύονται μέσα από κοινωνίες που συχνά δεν έχουν καμία σχέση η μία με την άλλη. Ένα στοιχείο ωστόσο που διακρίνεται σε πολλούς μύθους ανεξαρτήτως υποβάθρου είναι το θεϊκό στοιχείο. Αυτό παρουσιάζεται με ποικίλους τρόπους, από τον χρησμό του Απόλλωνα που αποτελεί το εναρκτήριο έναυσμα για την ιστορία της Ψυχής και του Έρωτα, ως την εμπιστοσύνη του εμπόρου στη θεία πρόνοια και την νεράιδα που ως το υπεράνθρωπο στοιχείο της ιστορίας από την αρχή φαίνεται να βοηθά την Πεντάμορφη ή την προσευχή της κοπέλας στο πλευρό του υπνωτισμένου της πρίγκιπα.

Στο παραμύθι η *Πεντάμορφη και το Τέρας* υπάρχουν ορισμένοι υπαινιγμοί για χριστιανικές έννοιες όπως είναι αυτή της θείας πρόνοιας ή της μετάνοιας. Ο Μερακλής αναφέρει πως μια ανασκόπηση της χριστιανικής λογοτεχνίας σε όλο της το εύρος είναι αρκετή για να γίνει αντιληπτή η εξέχουσα θέση των θεμάτων της ευρείας διάδοσης της αμαρτίας και της επιτακτικής ανάγκης για μετάνοια (Μερακλής, 1999: 178) και συνεχίζει λίγο αργότερα λέγοντας πως η έννοια της αμαρτίας με τη μετάνοια είναι αλληλένδετες στη χριστιανική οπτική, σε σημείο μάλιστα η επιβολή της δεύτερης από παγιωμένους θεσμούς όπως η εκκλησία να είναι εξαναγκαστική (Μερακλής 1999: 179). Από τα αποσπάσματά του αυτά και έχοντας υπόψιν την στάση που έλαβε η

νεράιδα – που αντικαθιστά εδώ την Εκκλησία ως αντιπρόσωπος του θεϊκού στοιχείου - στη τιμωρία των κακών αδερφών όπου τους έδωσε τη δυνατότητα να απαλλαγούν από τη τιμωρία που έλαβαν μόνο με την προϋπόθεση της ειλικρινής μετάνοιας για τις πράξεις τους, μπορούμε να διακρίνουμε άλλη μία χριστιανική στερεοτυπία στην αφήγηση της *Lepriuce de Beaumont*. Θα μπορούσε να προσφέρει τη κάθαρση στον αναγνώστη της μέσα από την παραδειγματική τιμωρία των αδερφών που καταδικάζονται σε όλη τη πορεία της ιστορίας για τον εγωιστικό και ανήθικο χαρακτήρα τους αλλά προτιμά να τους δώσει μια ευκαιρία μεταμέλειας αν και αυτές μπορέσουν να ταπεινωθούν αρκετά για να τη δεχθούν.

Μέσα από το παραμύθι *Ανατολικά του Ηλίου και Δυτικά της Σελήνης* γίνεται ξεκάθαρος διαχωρισμός των μελών της κοινωνίας σε *Χριστιανικό Λαό και Τρολ* (Moe J.E. & Asbjørnsen P.C., 1914). Οι χαρακτήρες της ιστορίας φαίνονται να προσεύχονται και αυτοχαρακτηρίζονται χριστιανοί ενώ παράλληλα η παρουσία της μαγείας και των Τρολ είναι δεδομένη σε μια ενδιαφέρουσα μίξη παράδοσης και παραμυθιού.

Η διαφορά της παράδοσης με το παραμύθι κατά τον Μερακλή είναι πως η πρώτη, αν και ταυτίζεται με το παραμύθι στο ότι έχουν υπερφυσικά στοιχεία, αποσπάει την πίστη του ανθρώπου που την διαφυλάττει ενώ το παραμύθι αποτελεί μέσο ψυχαγωγίας και την αλήθεια των γεγονότων δεν την ενστερνίζεται ούτε ο ίδιος ο αφηγητής του. Για την ακρίβεια, αναφέρει πως η βασική χρηστικότητα του παραμυθιού είναι η ψυχαγωγία του κοινού του και αν και έχει κοινά γνωρίσματα με τη παράδοση στο ότι και τα δύο μιλούν για ανεξήγητα και μεταφυσικά φαινόμενα, έχουν την βασική διαφορά του ότι η παράδοση χαίρει της γενικής αποδοχής της κοινότητας ως πραγματικότητα ενώ το παραμύθι δεν μπορεί να γίνει πιστευτό καθώς, με τα λόγια του Μερακλή, *ο λαός δεν μπορεί να πιστέψει σε όλα όσα τον διασκεδάζουν* (Μερακλής, χ.χ. :174). Η συγκεκριμένη ιστορία είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα καθώς σε έναν καθαρά παραμυθένιο κόσμο με αρκούδες που μιλάνε, κακιές μητριές που κάνουν ξόρκια, ανέμους που μιλούν και βοηθούν στη πλοκή της ιστορίας υπάρχει και η παράδοση του χριστιανισμού η οποία φαίνεται να επικρατεί στο δεύτερο μέρος της ιστορίας, όταν οι άνθρωποι έρχονται αντιμέτωποι με πλάσματα της φαντασίας, όπως είναι τα «τρόλ». Θα λέγαμε ακόμα πως η λέξη «Χριστιανός» σε αυτή την ιστορία είναι ταυτόσημη με τη λέξη «Άνθρωπος» αφού όποιος δεν είναι χριστιανός είναι Τρολ και αυτομάτως κατατάσσεται στους αρνητικούς χαρακτήρες του παραμυθιού.

Με αυτό τον έκδηλο διαχωρισμό των πρωταγωνιστών είναι δύσκολο να αγνοήσει κανείς το εμφανέστατο ηθικό δίδαγμα της ιστορίας πως καλός άνθρωπος μπορεί να είναι μόνο ένας χριστιανός και όποιος διαφέρει προκαλεί τον φόβο και αρνητικά συναισθήματα. Ακόμα, ο Μερακλής στο βιβλίο του *Θέματα Λαογραφίας* και στο κεφάλαιο που αφορά «*Το θέμα της αμαρτίας σε δύο είδη της χριστιανικής παραλογοτεχνίας*», έρχεται να περιγράψει τέτοιες αναφορές στα παραμύθια λέγοντας πως: «*Μια ριζικά διαφορετική αναδιάταξη της θέσης των μελών της κοινωνίας, μέσα στα πλαίσια αυτά, νοητή: η διαίρεση σε αμαρτωλούς και σε ενάρετους*» (Μερακλής, 1999:181). Βέβαια ο Μερακλής αναφέρεται γενικά στη λαογραφία αλλά η σύγκλιση των λεγομένων του με το περιεχόμενο της Νορβηγικής αυτής ιστορίας είναι πολύ εμφανής.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Καραγεώργου αναφέρει πως αυτό που κάνουν τα παραμύθια είναι να μιλούν ξεκάθαρα για το τι είναι ορθό και συμφέρον μέσα από τις συμπεριφορές των ηρώων τους χωρίς να προσπαθούν να μεταδώσουν στο παιδί διανοητικές έννοιες για την ηθική και την αξία της (Καραγεώργου, 2019: 16). Δηλαδή, ο αφηγητής δεν προσπαθεί να νουθετήσει το κοινό του, αλλά επιβραβεύει και τιμωρεί τους χαρακτήρες του αντίστοιχα με την ηθικότητα των πράξεών τους. Έτσι ο ακροατής καλείται να παρομοιάσει μόνος του τις δικές του καθημερινές περιστάσεις με αυτές των ιστοριών και, καθρεπτίζοντας τις δικές του αποφάσεις με αυτές των πρωταγωνιστών, να αναμείνει και αντίστοιχα αποτελέσματα.

Στα προηγούμενα κεφάλαια έγινε αναζήτηση των παιδαγωγικών αρχών που πηγάζουν από τα δείγματα της έρευνας. Οι παιδαγωγικές αυτές αρχές καθρεπτίζουν την κοινωνία από την οποία προέρχονται και εκφράζονται μέσα από ορισμένα ηθικά διδάγματα τα οποία εντοπίζονται στα παραμύθια που συχνά προβάλλουν μια στάση ζωής που επιβραβεύεται και συμπεριφορές που τιμωρούνται. Στην παρούσα έρευνα έγινε κατηγοριοποίηση των βασικών εννοιών που συναντώνται σε όλα ή τα περισσότερα παραμύθια που σχετίζονται με τον παραμυθιακό τύπο AT 425 και προέκυψαν τα ακόλουθα.

Αρχικά, ως προς τον χαρακτήρα της ηρωίδας φαίνεται να προωθείται η ιδέα ενός ταπεινού, εργατικού, υπάκουου κοριτσιού που σέβεται άντρα και γονείς σε σημείο να παραχωρεί την δική του ευτυχία στο βωμό της εξασφάλισης της δικής τους ευημερίας. Η συνεχής αναφορά στην ομορφιά του κοριτσιού δείχνει να είναι απλά μια εξωτερίκευση των εσωτερικών του χαρισμάτων. Ομορφιά δηλαδή και καλοσύνη είναι έννοιες ταυτόσημες. Έτσι, παρατηρούμε ότι δεν περιγράφονται συγκεκριμένα εξωτερικά χαρακτηριστικά της ηρωίδας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα παραμύθια αυτά προσφέρουν έτσι ένα κίνητρο στη νεαρή ακροάτρια ή αναγνώστρια να επιδειξει παρόμοιο χαρακτήρα ώστε να ταυτιστεί με την πεντάμορφη ηρωίδα του παραμυθιού. Σε κάθε παραμύθι υπάρχει και ένα παράδειγμα προς αποφυγή το οποίο συνήθως παίρνει τη μορφή της αδερφής η οποία επιδεικνύει ζήλια, απληστία, φυγοπονία και αλαζονεία. Ο αρνητικός αυτός χαρακτήρας ωθεί τον ακροατή να μην υιοθετήσει παρόμοια συμπεριφορά αφού η συγκεκριμένη ηρωίδα συνήθως τιμωρείται για τις πράξεις της ή ντροπιάζεται από τον ίδιο τον αφηγητή. Σε πολλά από τα παραμύθια που αναλύθηκαν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην σημασία του παιδιού και της γονιμότητας

της γυναίκας η οποία ως μητέρα αποκτά εξέχοντα ρόλο στην κοινότητα. Έτσι, τονίζεται η σημασία της τεκνοποίησης η οποία οδηγεί και στην κοινωνική αποδοχή. Φυσικά η ανάγκη για τεκνοποίηση προϋποθέτει σε όλες τις παραλλαγές του μύθου το γάμο ανάμεσα σε ήρωες που διαθέτουν τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά. Με αυτό τον τρόπο το παραμύθι υπαινίσσεται πως για να είναι επιτυχημένος ένας γάμος πρέπει να προϋπάρχουν όλα τα ανωτέρα στοιχεία. Τέλος, δεν λείπει το θρησκευτικό στοιχείο καθώς η αμφισβήτηση της θεϊκής επιταγής συχνά τιμωρείται.

Όλες οι ιστορίες που εξετάζονται στη παρούσα ερευνητική προσπάθεια διαθέτουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που τις τοποθετούν στον τύπο 425: Η αναζήτηση του Χαμένου Συζύγου του Παραμυθιακού Καταλόγου των Aarne και Thompson. Τα μοτίβα της συγκεκριμένης κατηγορίας δεν λείπουν από κανένα παραμύθι και περιλαμβάνουν κοπέλες που ίσως ακόμα και σε ορισμένες περιπτώσεις να επιδεικνύουν διαφορετική συμπεριφορά – αφού εκφράζουν και διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά υπόβαθρα – αλλά αποτελούν πάντα παράδειγμα προς μίμηση.

Οι παραμυθάδες διδάσκουν έμμεσα μέσα από τις αφηγήσεις αυτών των παραμυθιών πως οι νεαρές κοπέλες πρέπει να είναι πειθήνιες και πιστές στην οικογένεια γιατί αυτήν την συμπεριφορά αναμένουν και οι μελλοντικοί τους σύζυγοι. Πρέπει ακόμη να ληφθεί υπόψη ότι οι παραμυθάδες πάντοτε είναι γηραιότεροι του κοινού τους. Μέσα λοιπόν από τις ιστορίες τους μεταλαμπαδεύουν και τις κοινωνικές αξίες που θεωρούν δεδομένες όπως η προαναφερθείσα αξία του παιδιού στην οικογένεια ή του οικονομικά ευκατάστατου και κοινωνικά αναγνωρισμένου συζύγου. Αυτές οι βασικές αξίες αποτελούν κοινό στοιχείο για κάθε παραμύθι που αναλύεται.

Οι παιδαγωγικές αρχές που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια είναι αντιπροσωπευτικές της εποχής και της κοινωνίας η οποία τις παρήγαγε. Τα σημεία σύγκλισης των παραμυθιών έγκεινται στα όσα αναφέρονται παραπάνω και σχετίζονται με τα κοινά μοτίβα και τα χαρακτηριστικά των πρωταγωνιστών. Όσον αφορά τις αποκλίσεις των μεταδιηγήσεων του μύθου - όπου ο John Stephens με τη λέξη *μεταδιήγηση* περιγράφει την δευτερεύουσα υπόσταση κάθε εκδοχής που πηγάζει από καθορισμένο χωρόχρονο και αντιπροσωπεύει μία συγκεκριμένη κοσμοθεωρία (Παπαντωνάκης, Κωτόπουλος, 2012) – μπορεί κανείς να παρατηρήσει διαφορές σε μέρη τους όπως: η οικογένεια, οι χαρακτήρες, ο ρόλος του θείου παράγοντα αλλά και οι καταλήξεις. Αναλυτικότερα, οι οικογένειες των ηρώων αλλά και η δυναμική που έχουν μεταξύ τους είναι αρκετά διαφορετική από παραμύθι σε παραμύθι. Στις

Αφρικανικές εκδοχές για παράδειγμα ο ρόλος της μητέρας του συζύγου είναι μια σταθερά η οποία φαίνεται να έχει παρόμοια συμπεριφορά και να διαθέτει ακόμα και μαγικές ιδιότητες σε κάποιες περιστάσεις. Στην Ινδική παραλλαγή ωστόσο, οι γονείς του συζύγου αν και αγαπάνε το τέκνο τους δεν βασανίζουν εσκεμμένα τη νύφη, η οποία μάλιστα φαίνεται να αποσπά τη συμπόνια της κοινότητας. Στις εκδοχές της Έρωτα και της Ψυχής αλλά και Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης, η μητέρα – ή μητριά – του πρωταγωνιστή είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο η κοπέλα πρέπει να ταξιδέψει τόσο μακριά και να αντιμετωπίσει τόσες δυσκολίες, ενώ στην Γαλλική και την Κινεζική παραλλαγή η μητέρα του ήρωα δεν αναφέρεται καν.

Αρκετό ενδιαφέρον ενέχουν οι καταλήξεις στα παραμύθια *Ανατολικά του Ήλιου και Δυτικά της Σελήνης*, *η Πεντάμορφη και το Τέρας* και *Οι δύο Αδερφές και ο Βόας* όπου υπάρχει ξεκάθαρα αντιήρωας – λέξη που ερμηνεύεται από τον Μπαμπινιώτη ως κάποιος που δεν ικανοποιείται, αμφισβητεί και εν τέλη αντιτάσσεται στη κατεστημένη ηθική (Μπαμπινιώτης, 2004: 96) – ο οποίος τιμωρείται παραδειγματικά. Ο αντιήρωας σχολιάζεται και από τον αφηγητή που κρίνει την συμπεριφορά του και συνδέει τα δυστυχή γεγονότα που του συνέβησαν με τις πράξεις του. Αντίθετα στις περισσότερες Αφρικανικές εκδοχές η αδερφή και συχνά συ-σύζυγος της ηρωίδας ενώ αποτελεί πάλι καθαρό παράδειγμα αντιήρωα στο τέλος δεν αντιμετωπίζει κάποιο μεγάλο κακό πέρα ίσως από κάποιον χαρακτηρισμό όπως «τρελή». Το πρόσωπο όμως αυτό δεν έχει ένα τραγικό τέλος.

Διαφορές στις ιστορίες ακόμα συναντώνται και σε θέματα όπως οι ασχολίες των ηρώων αλλά και στη λογική που χρησιμοποιούν για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων. Στις Αφρικανικές εκδοχές βλέπουμε την ηρωίδα να δουλεύει σκληρά στον αγρό σε αντιδιαστολή με την Πεντάμορφη που ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού ενώ ο πατέρας και οι αδερφοί της καταπιάνονται με τις αγροτικές εργασίες. Στην Ινδία η κοπέλα δεν τολμά να ντροπιάσει τον πατέρα της αρνούμενη τον γάμο με ένα άγριο και επικίνδυνο ζώο αλλά η ηρωίδα της Νορβηγικής ιστορίας χρειάζεται να πειστεί από τον δικό της πατέρα για να ακολουθήσει την Λευκή Αρκούδα και να σώσει την οικογένεια από τη φτώχεια και την ένδεια.

Αξιοσημείωτη είναι ακόμα και η διαφορά που παρουσιάζουν ανωτέρω παραμύθια σε σχέση με το θρησκευτικό στοιχείο. Συγκεκριμένα, ενώ σε κάποια παραμύθια όπως το Νορβηγικό και το Αρχαιοελληνικό/Ρωμαϊκό γίνεται ξεκάθαρη αναφορά στις θρησκευτικές αντιλήψεις και πρακτικές των ηρώων, σε άλλα γίνεται ένας μικρός υπαινιγμός ή δεν υπάρχει και καθόλου αναφορά σε κάτι τέτοιο. Για να διαμορφωθεί

ωστόσο σωστή οπτική πάνω σε αυτό το θέμα και να αναζητηθεί κάποια εξήγηση για αυτές τις διαφορές θα ήταν αρκετά χρήσιμη περαιτέρω έρευνα πάνω στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο από το οποίο και πηγάζει κάθε ένα από τα παραμύθια του δείγματος. Σημαντικές ακόμη είναι οι διαφορές του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος των δειγμάτων.

Το βασικό στοιχείο που φαίνεται να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου στα παραμύθια είναι οι ηθικές αξίες που αυτά μεταφέρουν και σαφώς με αυτά αλλάζουν και τα μηνύματα που μεταφέρονται στο κοινό τους. Σε μία σύγχρονη δυτικού τύπου κοινωνία η ηθική έχει απομακρυνθεί αρκετά από αυτή που αναδεικνύεται μέσω των παραμυθιών που αναφέρθηκαν. Ο βασικός άξονας στον οποίο στηρίζεται η σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη είναι ο σεβασμός στο παιδί και δεν θεωρείται πως το παιδί χρειάζεται να κάνει κάτι για να κατακτήσει αυτό τον σεβασμό. Οι αρχές του σεβασμού στη σύγχρονη παιδαγωγική ξεκινάνε ήδη από τον *Αιμίλιο* του Ζαν Ζακ Ρουσσώ, όπου αναφέρεται πως ο άνθρωπος, αν και είναι ελεύθερος από τη φύση του, διαρκώς αλυσοδένεται και, πιο συγκεκριμένα, εξηγεί πως η αδυναμία που έχει ένα βρέφος ή ένα παιδί εκ φύσεως είναι αυτός ο παράγοντας που το κάνει να εξαρτάται συνεχώς από άλλους χάνοντας έτσι, κατά τον Ρουσσώ, την ελευθερία του. Ο σεβασμός ωστόσο είναι ένα θέμα που εξετάζεται επανειλημμένα σε κείμενα μεγάλων παιδαγωγών ανά τους αιώνες και φτάνει μέχρι και σύγχρονους διακεκριμένους παιδαγωγούς όπως η Μαρία Μοντεσσόρι, η οποία βλέπει τον σεβασμό προς το παιδί έμπρακτα μέσα από την υποστήριξη της ανεξαρτησίας του. Από το πνεύμα αυτό του σεβασμού, πηγάζουν και πολλές άλλες σύγχρονες παιδαγωγικές πρακτικές που διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από αυτές του παρελθόντος. Ακόμα και ο Αλεξάντερ Νιλ που διαφωνεί με σχεδόν κάθε πτυχή του έργου της Μοντεσσόρι, έρχεται να της αναγνωρίσει την πίστη προς το ίδιο το παιδί και τις ικανότητές του (Houssaye, 2000).

Το παιδί σήμερα ενθαρρύνεται να είναι αυτόνομο και ο παιδαγωγός το ωθεί να πάρει πρωτοβουλίες και να ανακαλύψει μέσα από αυτές τον κόσμο. Η έννοια της υποταγής στον ενήλικα αλλά και της τυφλής υπακοής σε αυτόν είναι πλέον ξεπερασμένη και δεν υπάρχει σύγχρονη βιβλιογραφία που να την υποστηρίζει. Αντίθετα, ο Ovide Decroly υποστηρίζει πως ο στόχος του παιδαγωγικού έργου θα πρέπει να εστιάζει στην ομαλή και φυσική εξέλιξη του παιδιού σε ένα γεμάτο περιβάλλον το οποίο θα δίνει πληθώρα ερεθισμάτων που θα ενεργούν για την βέλτιστη ενεργοποίηση των δυνατοτήτων που το παιδί δυνητικά κατέχει (Houssaye, 2000).

Το νόημα της σύγχρονης παιδαγωγικής πράξης είναι η δημιουργία ανεξάρτητων ανθρώπων με ικανότητα κριτικής σκέψης που θα εξελιχθούν σε ενήλικες με κατανόηση, ενσυναίσθηση και θα είναι αλληλέγγυοι μεταξύ τους. Ο στόχος της είναι να βοηθήσει την επόμενη γενιά να ξεπεράσει τα προβλήματα της προηγούμενης και έτσι να εξελιχθεί η κοινωνία. Ο Decroly επί του θέματος υποστηρίζει πως η κοινωνία και το άτομο είναι έννοιες που αλληλοσυνδέονται και η μία βοηθά στην εξέλιξη της άλλης αφού οι άνθρωποι μπορούν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους μόνο μέσα από την κοινωνία και η κοινωνία μπορεί να εξελιχθεί μόνο μέσα από τους ανθρώπους (Houssaye, 2000: 175). Ίσως λοιπόν η έντονη αυτή διαφορά των σημερινών ηθικών αντιλήψεων με αυτές των παραμυθιών που εξετάζονται να μην είναι κάτι άλλο παρά ένα ζωντανό παράδειγμα πως αυτός ο μηχανισμός είναι αποτελεσματικός. Σε κάθε περίπτωση πάντως, συνιστάται περαιτέρω έρευνα, ίσως ακόμα και ποιοτικού χαρακτήρα, σε τάξεις διαφόρων ηλικιών πάνω στην πρόσληψη των μηνυμάτων των παραμυθιών – κλασικών και μη – από τα παιδιά και σε τρόπους μεταδιήγησης των ίδιων κλασικών παραμυθιών ώστε να ταιριάζουν με τις σύγχρονες αρχές και την ηθική της εποχής. Ήδη υπάρχει πληθώρα υλικού με σύγχρονες παραλλαγές των κλασικών αυτών ιστοριών και θα μπορούσε μία έρευνα και πάνω σε αυτά να επιφέρει πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Aarne, A., Thompson, S., (1961) *The types of the folktale : a classification and bibliography*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica
2. Bottigheimer, R. (1989). *CUPID AND PSYCHE vs. BEAUTY AND THE BEAST: THE MILESIAN AND THE MODERN*. *Merveilles & Contes*, 3(1), 4-14. Ανακτήθηκε 13 Μαρτίου, 2021, από <http://www.jstor.org/stable/41389987>
3. De Beaumont, L. (1989). *Beauty and the Beast*. *Merveilles & Contes*, 3(1), 137-146. Retrieved June 19, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/41389999>
4. Dundes, A. (1991). *Bruno Bettelheim's Uses of Enchantment and Abuses of Scholarship*. *The Journal of American Folklore*, 104(411), 74-83. doi:10.2307/541135
5. George, P. A. (2006). *East Asian Literature: Japanese, Chinese and Korean: An Interface with India*. New Delhi, India: Northern Book Centre
6. Moe, J.E., Asbjørnsen, P.C. (1914). *East of the Sun and West of the Moon – Old Tales from the North – Illustrated by Kay Nielsen*. London: Hodder & Stoughton
7. Norton, D. E., Norton, S. E., & McClure, A. A. (2003). *Through the eyes of a child: An introduction to children's literature*. Upper Saddle River, N.J: Merrill/Prentice Hall.
8. Shanafelt, R. (2014). *SERPENT BEINGS, SACRIFICIAL BRIDES, SUPERBOY SAVIORS: COMPARATIVE ANALYSIS OF AFRICAN SERPENT LORE*. *Relegere: Studies in Religion and Reception* 1, no.2: 1-40
9. Tale, K., Zagezalai, & Chengrong, Y. (1989). *Two Sisters and the Boa*. *Merveilles & Contes*, 3(1), 111-114. Ανακτήθηκε 13 Μαρτίου, 2021, από <http://www.jstor.org/stable/41389995>
10. Vučković, D. (2018). *A Fairy tale (r) evolution: the value and the critical reading of fairy tales in the contemporary educational context*. *History of Education & Children's Literature*, 13(2), 309-336.
11. Vygotsky, Lev, Semoynovich (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge; Massachusetts; London: Harvard University Press.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

12. Αγγελίδη, Μ.Α. (2018), *Η αφήγηση παραμυθιών με τη χρήση δραματικών τεχνικών ως μέσο διαχείρισης του άγχους και της κατάθλιψης στους ενήλικες*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Θεατρικών Σπουδών. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Ναύπλιο.
13. Αγγελοπούλου, Α. & Μπρούσκου, Α. (1999). *Επεξεργασία Παραμυθιακών Τύπων Και Παραλλαγών AT 300-499 -Τεύχος Β΄*. Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε.
14. Αυδίκος, Ε. (1995). *Το λαϊκό παραμύθι. Θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Οδυσσέας
15. Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
16. Δαμιανού, Δ. (1989). *Οι ηρωίδες των ελληνικών μαγικών παραμυθιών. Μια συμβολή στη μελέτη της λαϊκής αντίληψης για τη γυναικεία ομορφιά. Παραμυθολογική Μελέτη*. Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γιάννενα.
17. Houssaye J. (επιμ.). (2000). *Δεκαπέντε Παιδαγωγοί. Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
18. Θεοδοσίου, Σ. (2018). *Η χρήση λαϊκών παραμυθιών με στόχο την καλλιέργεια της συνεργασίας: μια έρευνα δράσης σε παιδιά μέλη της «Κιβωτού του Κόσμου»*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Θεατρικών Σπουδών. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Ναύπλιο.
19. Καραγεώργου Α. (2019). *Η παιδαγωγική χρήση του παραμυθιού στη μαθησιακή διαδικασία στην προσχολική εκπαίδευση*. Πτυχιακή Εργασία. Τμήμα Νηπιαγωγών. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.
20. Μέγας, Γ.Α. (1967). *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν*. Αθήνα: (χ.ε.)
21. Μερakλής, Μ. Γ. (1999). *Το λαϊκό παραμύθι*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
22. Μερakλής, Μ.Γ. (1999). *Θέματα Λαογραφίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
23. Μερakλής, Μ.Γ. (χ.χ.). *Τα παραμύθια μας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κωνσταντινίδη
24. Μπαμπινιώτης Γ. Δ. (2004). *Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.

25. Μπέτελχαϊμ, Μ. (1995). *Η γοητεία των παραμυθιών. Μια ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Αθήνα: Γλάρος
26. Παπαντωνάκης, Γ. & Κωτόπουλος Η.Τ. (2017). *Η πρόσληψη παραμυθιών των αδελφών Grimm από την ελληνική παιδική λογοτεχνία*. Στο Μ.Γ.Μερακλής, Γ.Παπαντωνάκης, Χρ.Ζαφειρόπουλος, Μ.Καπλάνογλου, Γ.Κατσαδώρος (επιμ.) *Το παραμύθι από του αδελφούς Grimm στην εποχή μας. Διάδοση και μελέτη*. Αθήνα: Gutenberg
27. Πορφυριάδης, Ν. (2009). *Μελέτη για την ανάλυση περιεχομένου ως ερευνητική μεθοδολογία στην ακαδημαϊκή έρευνα της διαφήμισης από το 1970 έως σήμερα*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Πληροφορικής. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη.
28. Πουλιτσίδου, Ε. (2017). *Αναπαραστάσεις του Φύλου σε σερραϊκά παραμύθια*. Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ρόδος.
29. Ρεμπατσουλέα, Μ.Γ. (2012). *Η έννοια του χρήματος στις παιδικές ηλικίες*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Τμήμα Φιλολογίας, Τμήμα Φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής - Ψυχολογίας. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Καλαμάτα.
30. Τζάνη, Μ. & Κεχαγιάς, Χ. (2005). *Μεθοδολογία Έρευνας Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
31. Τριανταφύλλου, Μ. (2020), *Φυτά και ζώα στο ελληνικό λαϊκό παραμύθι: Οι σχέσεις τους με τον άνθρωπο*. Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Αλεξανδρούπολη.
32. Τρούσντεϊλ, Γκ. & Γουάις, Κ. (Σκηνοθέτες). (1991). *Η Πεντάμορφη και το Τέρας* [ταινία]. Walt Disney Pictures, Walt Disney Animation Studios).